

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

Географічний факультет
Кафедра економічної географії та екологічного менеджменту

**МЕНЕДЖМЕНТ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

здобувачка 4 курсу, 404 групи
спеціальність 073 – Менеджмент
ОПП «Менеджмент туристичної
індустрії»

Руснак Наталія Юріївна

Керівник: к.е.н доцент

Підгірна Валентина

Никифорівна

До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 15 від «28» травня 2024 р.
Зав. кафедрою _____ **проф. Руденко В.П.**

Чернівці – 2024

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавр зі спеціальності 073 Менеджмент. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. Чернівці, 2024.

Руснак Н. Менеджмент розвитку медичного туризму на сучасному етапі

У кваліфікаційній роботі розглянуто особливості розвитку медичного туризму на сучасному етапі. Досліджено феномен медичного туризму як сегменту глобальної туристичної індустрії, проаналізовано його тенденції, фактори впливу, а також визначено ключові принципи організації та управління цією галуззю. Отримані висновки та рекомендації можуть бути корисними для медичних установ, туристичних компаній, галузевих асоціацій та урядових структур, що спрямовані на подальший розвиток медичного туризму.

Ключові слова: медичний туризм, розвиток, тенденції, фактори, менеджмент, емпіричні дослідження.

ANNOTATION

Qualification work for the bachelor's degree in specialty 073 Management. Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Chernivtsi, 2024.

Rusnak N. Management of medical tourism development at the present stage

The qualification work considers the features of the development of medical tourism at the present stage. It studies the phenomenon of medical tourism as a segment of the global tourism industry, analyses its trends, factors of influence, and identifies the key principles of organization and management of this industry. The obtained conclusions and recommendations may be useful for medical institutions, travel companies, industry associations and government agencies aimed at further development of medical tourism.

Keywords: medical tourism, development, trends, factors, management, empirical research.

Н.Ю. Руснак

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ.....	7
1.1 Наукові підходи до визначення медичного туризму.....	7
1.2. Фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні.....	17
1.3 Методичні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму.....	25
Висновок до першого розділу.....	31
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД 2019-2022 РОКИ.....	32
2.1 Особливості розвитку медичного туризму в Україні за досліджуваний період.....	32
2.2 Використання інноваційних технологій та підходів в медичному туризмі на сучасному етапі	38
Висновок до другого розділу.....	46
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	47
3.1. Сегментація ринку медичного туризму в регіонах світу.....	47
3.2. Проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в Україні у військовий та післявоєнний період.....	54
3.3.Розробка програми медичного туру «Особлива дитина».....	58
Висновок до другого розділу.....	61
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

У сфері туризму спостерігається розвиток нових, різноманітних видів і форм, що дозволяють збільшити дохід від туристичних послуг і створити перспективи виходу на нові, зокрема міжнародні, ринки. Ці тенденції є відокремленими від традиційного туризму. Ринок туристичних послуг зростає завдяки збільшенню як попиту, так і пропозиції. Розвиток підприємництва, зумовлений високою оборотністю та рентабельністю капіталу, а також конкурентним потенціалом, є одним із ключових чинників росту пропозиції. Серед нових форм і видів туризму, які підвищують соціально-економічний потенціал держави, особливу увагу заслуговує медичний туризм. Основною метою цього виду туризму є організація лікування громадян за кордоном.

З макроекономічної перспективи медичний туризм є важливою складовою сфери послуг, яка суттєво впливає на торговельний баланс країни. Це пояснюється низкою факторів, таких як демографічні, глобалізаційні та технологічні зміни. До вагомих чинників, що впливають на розвиток цієї сфери, можна віднести геополітичні та економічні тенденції, включаючи цінову політику, споживчий попит, регіональні та економічні особливості, а також капіталовкладення та економічну політику.

Український ринок лікувально-оздоровчого туризму зазнав значних змін. Традиційні санаторно-курортні заклади та курорти, раніше орієнтовані на лікування та відпочинок пенсіонерів, перетворилися на оздоровчі центри, що обслуговують широку аудиторію клієнтів.

Більшість регіонів України мають усі необхідні передумови для успішного розвитку медичного туризму. Зокрема, це наявність значних природно-рекреаційних ресурсів, спеціалізованої інфраструктури, що забезпечує туристичну спеціалізацію окремих територій, та

висококваліфікованого медичного персоналу. Однак, розвиток медичного туризму в Україні стримується рядом економічних та законодавчо-правових факторів. У зв'язку з цим дослідження подальших перспектив розвитку медичного туризму як в Україні, так і у світі, є актуальним і потребує подальшого аналізу.

В роботах таких зарубіжних науковців, як М. Букман, Р. Вижайя, П.Джонсон, Б. Кангас, С. Ким, В. Крукс, Н. Лунт, С. Морріс, І. Накаяма, М.Піацоло, Й. Розенвейг, Р. Степгано, А. Сью, Л. Турнер, Й. Фетшерін, Х. Хан, Д.Хэнкок та інші, а також серед вітчизняних науковців, які очолюють дослідження в галузі організації та управління відпочинком та туризмом, зокрема у медичному туризмі, такими як В. Баєв, Є. Гнедик, К. Діденко та В.Жученко, М. Мальська, А. Парфіненко, М.Поворозник, А. Романова, О. Романів, Л. Галаз та Л. Гальків, висвітлюються питання організації та управління в цій галузі, в тому числі щодо умов на ринку медичного туризму.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження особливостей розвитку медичного туризму як складової частини туристичної індустрії.

Відповідно до поставленої мети сформульовано завдання:

- визначити суть, функції та фактори розвитку медичного туризму;
- дослідити методичні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму;
- обґрунтувати особливості розвитку медичного туризму в Україні за досліджуваний період;
- дослідити використання інноваційних технологій та підходів в медичному туризмі на сучасному етапі;
- проаналізувати зарубіжний досвід розвитку медичного туризму на сучасному етапі;
- визначити проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в Україні у воєнний та післявоєнний період.

Об'єктом дослідження є медичний туризм як сфера діяльності, що забезпечує попит на медичні послуги в туристичних локаціях.

Предметом дослідження є аналіз тенденцій і перспектив розвитку медичного туризму, визначення факторів, що впливають на його розвиток, а також вивчення особливостей організації медичного туризму в різних країнах і його впливу на економіку та соціальні сфери.

У даній кваліфікаційній роботі використано різні методи, включаючи літературний аналіз, історичний метод, структурно-порівняльний аналіз, синтез, індукцію та дедукцію для дослідження теоретичних положень, що містяться у наукових публікаціях, а також для аналізу практичних рекомендацій з питань розвитку медичного туризму. Для систематизації та узагальнення отриманої інформації застосовувалися методи побудови аналітичних таблиць, статистичні методи, а також методи обробки первинної та вторинної інформації, включаючи статистичні дані.

Інформаційна база дослідження. Дослідження базується на законодавчих і нормативно-правових актах України, міжнародних документах, матеріалах Всесвітньої туристичної організації, статистичних даних Державної служби статистики України, монографічних дослідженнях та наукових публікаціях.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Робота викладена на 71 сторінках, з яких 5 таблиць та 11 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ

1.1 Наукові підходи до визначення медичного туризму

Одним з головних наслідків глобалізаційних процесів стало виникнення нового феномену – «медичний туризм», який щороку набирає популярності, і велика кількість людей у всьому світі відкриває для себе нові можливості, пов'язані з цим видом туризму. Важливо відзначити, що медичний туризм виконує основні соціальні функції, пов'язані з лікуванням та профілактикою хвороб, а також різноманітними заходами, спрямованими на охорону здоров'я всіх громадян. З економічної точки зору, впровадження нових видів туризму допомагає державі виходити на нові ринки туристичних послуг і отримувати значний прибуток.

Поїздки за кордон з метою покращення здоров'я не є новим явищем. Уже на початку XVIII століття заможні пацієнти з країн, що розвиваються, подорожували до медичних центрів у Європі та США для лікування. Ця тенденція почала змінюватися наприкінці XX століття та продовжує покращуватися у XXI столітті завдяки глобалізації комунікаційних і транспортних технологій, коли і менш заможні громадяни з розвинених країн почали відвідувати країни, що розвиваються, де надаються якісні медичні послуги.

Медичний туризм стає все більш популярним серед людей, які прагнуть отримати доступ до медичних процедур з таких причин:

1. Високі ціни на медичні послуги у своїй країні.
2. Високий рівень надання медичних послуг та використання інноваційних технологій для лікування в інших країнах.
3. Бажання отримати висококваліфікований сервіс і послуги компетентних фахівців.

4. Можливість отримати медичну допомогу швидше, без тривалого очікування та черг.
5. Дотримання правил конфіденційності.
6. Можливість отримати медичні послуги, які заборонені в країні проживання.

Ці фактори, хоча й не є вичерпними, сприяють збільшенню потоку пацієнтів через національні кордони.

Проблемні питання медичного туризму досліджували такі вчені, як М. Мальська та О. Бордун, які приділяли увагу теоретичним аспектам і практиці організації медичного туризму в Україні; Є. Гнедик, який вивчав законодавче регулювання цієї сфери; Е. Гапонова, яка аналізувала основні аспекти розвитку ринку медичних послуг на глобальному рівні; С. Галасюк, який акцентував увагу на розвитку санаторно-курортної бази в Україні; А. Парфіненко, який досліджував проблеми та перспективи розвитку лікувального та оздоровчого туризму в Україні; А. Ветитнев, який вивчав організацію профілактичної та оздоровчої рекреації; М. Горовіц та Дж. Розенсвейг, які розглядали концепцію клінічного туризму; та М. Букман, який зосередив увагу на географії подорожей для отримання якісного лікування. Однак, проаналізувавши наукові погляди зазначених вчених, можна зазначити, що на сьогодні немає єдиного розуміння значення медичного туризму та цілісного наукового підходу до класифікації його видів [1].

Крім того, варто звернути увагу на контраст між термінами «медицина» та «туризм», які сприймаються по-різному: «медицина» асоціюється з обмеженнями та стражданнями, а «туризм» — зі свободою та відпочинком. В наш час було досягнуто певного понятійно-категоріального консенсусу. Багато експертів визначають медичний туризм як поїздки пацієнтів, які є громадянами однієї країни, в іншу країну з метою отримання лікування.

Таким чином, для системного дослідження специфіки медичного туризму необхідно чітко усвідомити та зрозуміти значення цього феномену.

Відповідно, вважаємо за необхідне представити в таблиці основні визначення медичного туризму з точки зору різних дослідників. У широкому розумінні медичний туризм розглядається як подорож за межі місця проживання для отримання якісного медичного лікування, діагностики фізичного чи психічного стану здоров'я, хірургічного втручання або проведення терапії разом з відпочинком і дозвіллям. Такі подорожі включають туристів, які користуються туристичною інфраструктурою та її об'єктами, табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Визначення медичного туризму на основі наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених

№ п/п	Вчені та організації	Трактування медичного туризму
1.	П. Герасімов	Діяльність, яка базується на зверненні отримати якісну медичну допомогу за межами своєї держави і потребує поїздки пацієнта в країну, а також отримання візи, трансферу та розміщення.
2.	M.D. Horowitz, J.A. Rosensweig	переміщення пацієнтів з країн, які є розвиненими в інші держави для отримання за низькою вартістю медичної допомоги
3.	В. Галкін	це компонент внутрішнього та міжнародного ринку туристичних послуг, є його важливою складовою. У вузькому значенні медичний туризм розглядається як міграція пацієнтів до місця де вони можуть отримати лікування, реабілітації та відпочинку
4.	Асоціація медичного туризму	коли пацієнти, які проживають в одній державі, подорожують до іншої країни з метою отримання якісної медичної, стоматологічної та хірургічної допомоги, отримуючи рівнозначну або значну більшу допомогу, ніж у власній державі, за рахунок доступних цін або вищий рівень якості надання допомоги.
5.	Всесвітня туристична організація	Один з видів туристичної діяльності, що передбачає використання доказової медицини, лікувальних ресурсів і медичних послуг з можливістю поєднати дозвілля і відпочинок.

Джерело: побудовано за даними [1;2;4]

Таким чином, проаналізувавши наукові погляди зарубіжних та вітчизняних вчених і організацій, можна зробити висновок, що медичний туризм є напрямком туризму, який передбачає організацію та надання якісного лікування, діагностики захворювань та інших медичних послуг як у своїй країні, так і за кордоном, поєднуючи це з дозвіллям та відпочинком. Більшість вчених вважають, що медичний туризм є формою оздоровчого або wellness-туризму. Наразі ця точка зору стає все популярнішою серед вітчизняних дослідників. Однак багато зарубіжних вчених вважають, що ці два поняття не є тотожними.

Wellness-туризм є інноваційною філософією відпочинку, яка спрямована на досягнення гармонії на фізичному, духовному та психологічному рівнях через активну оздоровчу діяльність і призначена для фізично здорових людей, які хочуть підтримати своє здоров'я та пристосуватися до соціуму. Оздоровчий туризм чітко спеціалізується на туристичній діяльності, пов'язаній з переміщенням громадян для оздоровлення, профілактики та лікування хвороб за допомогою системного використання природних лікувальних ресурсів і преформованих факторів.

Поєднання цих понять з медичним туризмом зрозуміле, оскільки лікувально-оздоровчий туризм включає медичний. У зв'язку з цим є потреба виділити клінічний та курортний медичний туризм. Детально проаналізуємо їх.

Медичний клінічний туризм зосереджується на відвідуванні спеціалізованих медичних закладів для проведення процедур та втручань. У той час, медичний курортний туризм базується на курортології та досягненні результатів через використання природних лікувальних факторів у визначених курортних місцевостях. Варто зазначити, що лікувально-оздоровчий туризм може не бути медичним, тобто не передбачати отримання медичних послуг. У цьому випадку оздоровчий ефект досягається через позитивний терапевтичний вплив природних лікувальних факторів, спортивні методи, дієту тощо.

Таким чином, поїздки санаторного типу на термальні, грязьові, SPA- та wellness-курорти, а також тури з відвідуванням зарубіжної клініки для контрольного обстеження, поєднані з активним або екскурсійним відпочинком, належать до медичного курортного туризму. Наприклад, поїздка до Одеси для проведення офтальмологічної операції, поєднана з прогулянками містом та відпочинком на Чорному морі, є варіантом медичного клінічного туризму [5].

Крім того, важливо враховувати, що індустрія медичного туризму та гостинності пов'язана з розвиненою інфраструктурою ринку, яка включає не лише медичні заклади, але й різні сфери бізнесу, такі як страхування, банківська діяльність, юридичні консультації, транспорт тощо. У широкому значенні медичний туризм охоплює міграцію пацієнтів і фахівців медичної галузі, а також діагностичного та операційного обладнання. Сучасний ринок медичного туризму є цілісною системою економічних відносин, спрямованих на купівлю-продаж медичних послуг та організацію подорожей для їх отримання.

Крім того, варто зазначити, що сучасний ринок медичного туризму складається з обов'язкових компонентів, кожен з яких тісно пов'язаний з категоріями попиту, пропозиції та ціни, рис.1.1. Ці компоненти включають: товар – медичну послугу; покупця – медичних туристів або юридичних осіб, які укладають договори з постачальниками послуг; продавця – ліцензованих виробників медичних послуг, таких як клініки, медичні центри, спеціалізовані туристичні підприємства та представництва асоціацій медичної сфери.

Особливістю медичного туризму є те, що в більшості випадків споживач медичної послуги не може придбати її безпосередньо у виробника. Таким чином, на ринку існують посередники, зокрема спеціалізовані туристичні підприємства та представництва медичних асоціацій. Виробниками-продуцентами виступають клініки та медичні центри.

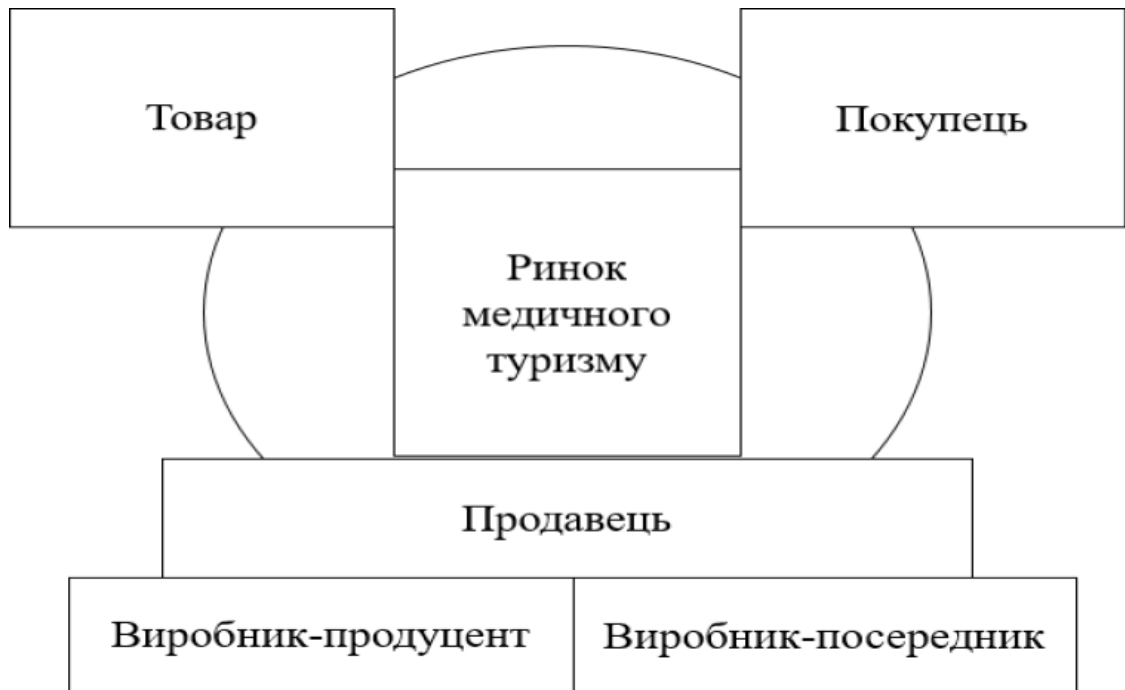

Рис.1.1. Елементи ринку медичного туризму

Джерело: побудовано за даними [1;2;7]

Таким чином, туристичні оператори медичного туризму займаються організацією медичних турів. Оскільки самостійно організувати такий тур досить складно, існують спеціалізовані ліцензовані фірми, які враховують усі особливості бажаної поїздки, інтереси та потреби клієнта. Вони надають детальні консультації, готують повний пакет документів, підбирають медичну установу та клініку, допомагають отримати візу, забезпечують супровід пацієнта та надають інші необхідні послуги. Зазвичай кожен медичний туристичний оператор має закордонних бізнес-партнерів — медичні установи, які пропонують різні варіанти клієнтам. Це дозволяє пацієнтам порівнювати пропозиції медичних установ за такими критеріями, як цінова політика, якість сервісу, тривалість лікування, умови надання медичної допомоги, відгуки інших клієнтів та можливі ризики.

Отже, медичний туризм відіграє важливу роль не тільки для туристів і пацієнтів, але й для приймаючих держав. Важливо розглянути функції, які він виконує з точки зору різних галузей [10]:

1. Для державної влади: сприяє розвитку економіки, приносить прибуток, податкові надходження, збільшує кількість установ охорони здоров'я та робочих місць, підвищує рейтинг і популярність країни.
2. Для громадян: створює нові робочі місця, забезпечує доступ до якісних медичних послуг.
3. Для професійних організацій, асоціацій та навчальних закладів: забезпечує практичну базу для навчальних програм та вдосконалення навичок.
4. Для фахівців у маркетинговій сфері: створює робочі місця та попит на розробку реклами й веб-сайтів.
5. Для ЗМІ та журналістів: надає наукові та актуальні теми для досліджень, написання підручників і наукових статей, популяризації медичного туризму та інформування громадян про доступні можливості.
6. Для фахівців з ІТ сфери: відкриває можливості для створення нових програм та додатків.
7. Для консультантів та бізнес-експертів: збільшує кількість клієнтів, сприяє розвитку бізнесу та стартапів, підвищує можливості для спікерів, аналітиків, організаторів заходів, органів з сертифікації та акредитації.

Крім того, медичний туризм дозволяє державам зменшити черги на медичні послуги та звільнити місця в лікарнях, відправляючи пацієнтів до інших країн, де вони можуть швидко отримати необхідні процедури, іноді за нижчою вартістю.

Розвиток міжнародної торгівлі медичними послугами, активне впровадження і використання інноваційних технологій і методів лікування сприяли створенню глобального ринку медичних послуг. Стандартизація їх виробництва і споживання, перш за все, визначена особливостями галузі охорони здоров'я, і протягом тривалого часу є предметом діяльності міжнародних спеціалізованих організацій і країн.

Згідно з результатами дослідження, можна зробити висновок, що глобальний ринок медичних послуг є частиною світового ринку послуг і складовою міжнародного товарного обміну. Він включає постійні операції з обміну медичними послугами, які включають медичні технології і методи, медичну техніку, організаційні підходи до медичної практики, фармацевтичні засоби, лікувальні втручання та профілактичні заходи з метою зміни стану здоров'я людини. Цей ринок також підлягає стандартизації, регламентації та регулюванню відповідними органами на різних рівнях [12].

Особливістю національного ринку медичних послуг є його поєднання приватних і державних послуг у сфері охорони здоров'я, кожна з яких має свої функції, спрямовані на коригування недоліків іншої. Отже, медичний туризм розглядається як специфічна галузь економіки і важлива складова туристичної сфери, що включає спеціальну процедуру формування та реалізації туристичного продукту. Цей продукт включає пакет загальних туристичних послуг і медичних послуг, наданих як загальними суб'єктами туристичної сфери, так і закладами охорони здоров'я, які мають відповідні дозвільні документи для проведення медичної практики.

У більш широкому контексті, медичний туризм може бути розглянутий як окрема система відносин, що формуються в колаборації між сферою медичних послуг та галуззю гостинності. Ця система також включає медичний продукт, який діє на національному і світовому ринках, і передбачає переміщення громадян для задоволення їхніх потреб щодо отримання різноманітних медичних послуг, а також доступ до медичного персоналу і обладнання [19].

На підставі проведеного аналізу ринку медичних послуг можна виділити два основних напрямки медичного туризму. Перший напрямок охоплює туристів, які подорожують із розвинених країн, де існує якісна система охорони здоров'я, до країн з менш розвиненими системами

охорони здоров'я, з метою отримання медичних послуг за більш доступними цінами і в значно скорочені строки очікування. Цей потік туристів зазвичай складається з представників середнього класу, які або не мають страхового покриття, або їхня страховка не оплачує витрати на необхідні медичні послуги.

Другий напрямок включає туристів із менш розвинених країн, які подорожують до розвинених країн з метою отримання висококваліфікованої медичної допомоги, переважно у випадках серйозних захворювань, що можуть становити загрозу життю або нормальному функціонуванню людини (наприклад, трансплантація органів, хірургічні втручання, онкологічне лікування і т. д.) [24].

На тлі ринку медичного туризму можна виділити кілька основних учасників:

1. Перша група складається з виробників медичних послуг, які пропонують лікування та відновлення здоров'я, зареєстровані та ліцензовані згідно з законодавством. Це можуть бути лікувально-профілактичні заклади, санаторії, курортні комплекси тощо, незалежно від їх юридичної форми та власності.

2. Друга група охоплює виробників оздоровчих послуг, які включають в себе санаторії, термальні курорти, профілакторії та готелі із послугами СПА.

3. Третя група включає виробників-посередників, які організовують туристичні поїздки, включаючи укладання угод з виробниками медичних послуг, організацію транспортування та проживання.

Медичний туризм, що передбачає отримання медичних послуг у інших країнах, є значущим напрямком туризму, який поєднує у собі туризм та медицину. Метою медичного туризму є надання медичних послуг, покращення якості життя туристів, економічний розвиток

туристичної галузі, залучення іноземних інвестицій та підвищення престижу країни-постачальника медичних послуг.

Вцілому, медичний туризм є одним з найбільш перспективних напрямків туризму, який поєднує можливості відпочинку та отримання якісної медичної допомоги. З ростом популярності цього напрямку туризму, стає актуальною проблема вивчення функцій та факторів, які впливають на його розвиток.

Медичний туризм відноситься до однієї з найбільш перспективних галузей туризму, яка поєднує можливості відпочинку з отриманням якісної медичної допомоги. З урахуванням зростання популярності цього напрямку туризму, важливо досліджувати функції та фактори, які впливають на його розвиток, табл. 1.2

Таблиця 1.2

Основні функції розвитку медичного туризму

Функція	Опис
Економічна	Розвиток медичного туризму сприяє збільшенню обсягу туристичного бізнесу та створенню нових робочих місць у сфері медицини та туризму. Крім того, медичний туризм забезпечує збільшення валового внутрішнього продукту (ВВП) країни за рахунок витрат туристів на медичні послуги, а також їх витрат на готельне розміщення, транспорт та інші послуги.
Медична	Медичний туризм забезпечує доступність якісної медичної допомоги та збільшення обсягу медичного бізнесу, що сприяє розвитку медичної галузі країни та забезпечує підвищення кваліфікації медичних працівників. Крім того, медичний туризм може сприяти введенню нових медичних технологій та лікарських засобів.
Туристична	Медичний туризм збільшує обсяг туристичного бізнесу та сприяє розвитку туристичної інфраструктури. Туристи, які приїжджають за медичною допомогою, можуть також відвідати туристичні місця та музеї, зробити покупки, що додатково сприяє розвитку економіки країни.
Соціальна	Медичний туризм сприяє збільшенню кількості пацієнтів, які отримують якісну медичну допомогу. Крім того, медичний туризм може забезпечувати довгостроковий догляд та реабілітацію пацієнтів, що підвищує якість життя та допомагає їм повернутися до нормального життя після хвороби або травми. Також медичний туризм сприяє розвитку міжнародних медичних стандартів та співпраці між різними країнами у сфері медицини.

Джерело: побудовано за даними [7;12]

Вцілому, функції медичного туризму можна розглядати з різних перспектив. Для пацієнтів, медичний туризм відкриває можливість отримати якісну медичну допомогу за межами своєї країни, знизити вартість лікування та одночасно насолодитися відпочинком та вивченням нових культур. Для медичних закладів, медичний туризм є додатковим джерелом доходу та можливістю залучити нових пацієнтів з-за кордону. Для держав, це сприяє розвитку туристичної та медичної галузей, підвищує економічний рівень та створює нові робочі місця.

1.2. Фактори формування і розвитку медичного туризму в Україні

Багато пацієнтів можуть стикатися зі значними труднощами під час отримання медичних послуг через деякі негативні аспекти, притаманні всім системам охорони здоров'я. Представники як розвинених країн, так і країн з економікою, що розвивається, вказують на дуже низькі оцінки сфери охорони здоров'я. Проаналізувавши думки громадян англомовних країн, таких як Австралія, Велика Британія, Канада та США, можна зазначити, що рівень незадоволеності охороною здоров'я є майже однаковим, як і в Україні, незважаючи на значні відмінності в моделях цих країн.

Це ставлення населення до медичних послуг призводить до виникнення значного нереалізованого попиту на послуги охорони здоров'я, який неможливо задовольнити в межах національних систем охорони здоров'я. Основними причинами незадоволеності є недоступність необхідних медичних послуг через високу цінову політику. Багато країн, що займаються медичним туризмом, надають аналогічні медичні послуги за нижчими цінами порівняно зі США та Великою Британією.

Економічна криза у світі посилила потребу в зниженні витрат домогосподарств у більшості країн, і в цьому контексті можливість

зеконотити на лікуванні від 20% до 80% виглядає привабливою. Варто зазначити, що низька вартість медичних послуг характерна для багатьох пострадянських держав, зокрема України, що є значною перевагою у ціновій політиці.

Також існують інші причини, які сприяють зростанню кількості медичних туристів на регіональному та міжнародному рівнях. Насамперед, медичні потреби пацієнтів можуть включати процедури, які входять до їхніх програм медичного страхування у своїх країнах (наприклад, кардіо- та нейрохірургія, пластична хірургія, стоматологія, трансплантація). Крім того, у США бувають випадки, коли медичні фахівці відмовляються надавати послуги через релігійні переконання (наприклад, переривання незапланованої вагітності), а в багатьох країнах, таких як Ірландія, Єгипет, ОАЕ та Чилі, аборти заборонені законодавчо.

Громадяни Канади чи Великої Британії мають державне страхування, але змушені довго чекати на проведення операцій чи інших медичних втручань, іноді до двох років [24].

Отже, нині існує значний потенціал нереалізованих потреб громадян у медичній сфері через обмеження релігійного, соціально-економічного та законодавчого характеру в процесі надання медичних процедур. Ці обмеження, посилені часовими факторами, призводять до збільшення попиту на послуги туроператорів у сфері медичного туризму, оскільки альтернативою для отримання медичних послуг у своїй країні стає їхнє цільове отримання за кордоном.

Завдяки процесам глобалізації зменшилися перешкоди в транскордонній торгівлі послугами, що призвело до зростання ринку медичних послуг, які надаються за межами країни проживання пацієнта. Це, у свою чергу, створює попит на супутні послуги, такі як транспортне обслуговування, проживання та харчування, що можна розглядати як інноваційні форми лікувально-оздоровчого туризму.

Нині у всіх системах охорони здоров'я існують значні недоліки, що призводять до того, що медичні послуги, необхідні (наприклад, складна операція на серці) або бажані (послуги естетичної медицини) пацієнтом, стають недоступними в межах національної системи охорони здоров'я. Основним фактором розвитку перспективного спеціалізованого напрямку туристичної індустрії є високий потенціал нереалізованих потреб у медичній сфері та труднощі, які виникають під час відновлення і підтримання фізичного чи психічного здоров'я. Цей розвиток спричинив появу медичного туризму як нового виду економічної діяльності [18].

Однак з часом ситуація змінилася, і ринок транскордонних медичних послуг почав набувати масового характеру. У країнах з активно розвиваючою економікою було створено сучасні медичні центри з професійно компетентним персоналом. Цей персонал включає як місцевих фахівців, які здобули освіту в найкращих медичних закладах світу, так і запрошених медичних спеціалістів з найбільших лікарень економічно розвинених країн. Значна частина пацієнтів цих центрів — мешканці економічно розвинених країн Європейського Союзу, США, Канади та країн Близького Сходу.

Основні умови для отримання лікування за кордоном включають:

- висока якість медичних послуг;
- наявність найновіших технологій та сучасних методів, які ще не застосовуються в національній медицині;
- нижча вартість послуг;
- бажання повної конфіденційності та необхідність отримати вид лікування, який є незаконним у рідній країні. Наприклад, 90% населення Європейського Союзу лікуються у своїх державах, але 53% готові скористатися медичними послугами інших країн. Щороку кількість медичних туристів зростає завдяки певним факторам, наведеним у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Фактори розвитку медичного туризму, [10;11]

Фактори	Особливості впливу
Сучасна мода на здоров'я та переміщення, потреби у здоров'ї до споживчої сфери	В наш час, системи охорони здоров'я є відображенням споживчої культури на глобалізаційному рівні. Більшість людей по всьому світі хвилює стан свого здоров'я. В процесі проведеного дослідження, після фінансових складнощів, 48% українців і поляків, 41% німців, 40% італійців, 35% шведів, зазначали, що здоров'я є найголовнішою особистою проблемою
Політика у сфері охорони здоров'я розвинутих держави	Чинні законодавчі документи розвинутих держав веде до переміщення за межі медичних послуг, медичних фахівців, взаємне визнання сертифікатів та кваліфікаційних стандартів. Європарламентом у 2009 року було узаконено на законодавчому рівні вільний вибір країни для отримання лікування, незалежно від місця, де мешкає пацієнт, з правом на компенсацію витрат
Комерціалізація охорони здоров'я та диференціація цін відповідно до певної території	У доповіді, яка була представлена представниками ВООЗ у 2008 році було зазначено, що система охорони здоров'я світу направляє в сторону комерціалізації, яка не регулюється. Але цінова політика в кожній державі має відмінності
Демографічна особливість населення	Період з 2010 по 2020 роки характеризується виникнення найбільшою за кількістю покоління «бейбі-буму», а починаючи 1946 по 1964 роки це старші вікові групи. Загально визначено, що для розвинутих країн в наш час є допомога людям похилого віку. Таким чином, дуже сумнівним є можливість чинної систем охорони здоров'я турбуватися про підвищенні потреби старіючих громадян. Саме головну роль при цьому відводиться медичному туризму, який є альтернативним механізмом подолання вказаних проблем без збільшення потенціалу охорони здоров'я на місцевому рівні
Інформаційні та сучасні процеси	Як відомо, в електронні технології охорони здоров'я було інвестовано 23 млн. євро, щоб зробити можливим між державами обмін у електронній формі інформацією про пацієнтів та отримане ними лікування

Таким чином, ринок медичного туризму має виразну тенденцію до зростання, оскільки це конкурентоспроможний та високоприбутковий сегмент світового ринку послуг, розвиток якого обумовлений низкою об'єктивних чинників. Відповідно, стратегічна інтеграція українських регіонів з високим потенціалом розвитку медичних туристичних послуг у глобальну туристичну систему є важливою.

Аналізуючи вплив медичного туризму на соціальний та економічний розвиток регіону, слід розглянути прямі та опосередковані форми цього впливу. Прямий вплив медичного туризму на соціально-економічний розвиток регіону полягає у безпосередньому економічно-соціальному ефекті від приїзду пацієнтів. Ефекти прямого впливу розвитку медичного туризму можна визначити за рівнем витрат медичних туристів у конкретному місці. До прямих економічних ефектів належать:

- збільшення прибутків підприємств туристичної та медичної сфер;
- підвищення рентабельності роботи туристичних і медичних установ;
- зростання заробітної плати медичних фахівців та туристичних агентів завдяки приїзду пацієнтів;
- приріст доходів у місцеві бюджети;
- зростання валової доданої вартості (ВДВ) та валового регіонального продукту (ВРП).

До прямих соціальних ефектів від розвитку медичного туризму відносяться:

- зниження рівня захворюваності, інвалідності та смертності серед пацієнтів;
- створення нових робочих місць у регіоні;
- підвищення рівня зайнятості громадян конкретного регіону;
- розширення переліку надання медичних послуг;

- покращення якості надання медичних послуг.

Аналізуючи опосередкований вплив розвитку медичного туризму на соціально-економічну систему, варто зазначити, що він генерується через стимулювання розвитку суміжних сфер, пов'язаних з медичним туризмом. Цей вплив може бути як короткостроковим, так і тривалим. Короткостроковий вплив відбувається під час перебування пацієнта у регіоні, коли він купує додаткові товари та послуги, що надаються регіональною економікою. Довгостроковий вплив виникає після отримання підприємствами доходів від медичного туризму і їх витрачання в інших сферах економіки для задоволення подальших потреб [15].

До опосередкованих економічних ефектів належать:

- сплата податків на доходи від послуг медичного туризму, яка підтримує інші сфери регіональної економіки;
- розвиток медичного туризму, який сприяє розвитку інших галузей економіки та видів туризму.

До опосередкованих соціальних ефектів входять:

- зниження рівня безробіття;
- розвиток медичної сфери країни;
- забезпечення розвитку соціальної інфраструктури певного регіону;
- підвищення обізнаності громадян про медичні послуги;
- сприяння покращенню фізичного чи психологічного стану здоров'я громадян;
- підвищення професійної кваліфікації лікарів;
- модернізація технічного забезпечення для надання медичних послуг;
- покращення якості життя населення.

Більш детальну структуру ефектів розвитку ринку медичного туризму за об'єктами впливу наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Ефекти розвитку ринку медичного туризму

Об'єкти впливу	Прямі		Опосередковані	
	Соціальні	Економічні	Соціальні	Економічні
Для регіону	Підвищення рівня зайнятості Зростання нових робочих місць Збільшення можливостей Поліпшити фізичний чи психологічний стан здоров'я населення Повернення в свою державу медиків, які емігрували	Збільшення ВРП Приріст прибутку у Бюджети на місцевому рівні. Збільшення частки підприємств Удосконалення податкового та бюджетного потенціалу регіону Приплив інвестицій у регіон Розвиток підприємництва	Зменшення рівня Безробіття серед населення. Розвиток соціальної, медичної інфраструктури Збереження і збільшення рекреаційного потенціалу регіону Розвиток і Підтримка відповідного рівня культури громадян Зростання доходів ремісників, забезпечення самозайнятості	Податки на Отримані доходи від послуг медичного туризму підтримуватиме інші сфери регіональної економіки Розвиток медичного туризму стимулюватиме розвиток інших сфер економіки та видів туризму
Для медичних установ	Зростання заробітної плати працівників Підвищення кваліфікації працівників	Збільшення доходів Зростання рентабельності діяльності	Позитивний соціальний та економічний клімат в колективі	Збільшення переліку послуг Підвищення конкурентоспроможності Нові ринки
Для туристів	Отримання якісних медичних послуг Зменшення рівня захворюваності, інвалідності та смертності Відтворення працездатності	Економія витрат На отримання лікування	Ефекти від отримання додаткових туристичних послуг	Альтернативні напрямки щодо витрачання матеріальних ресурсів

Джерело: побудовано за даними [6; 7;12]

Крім того, варто зазначити, що послуги зв'язку та інформаційні послуги тісно пов'язані з розвитком медичного туризму і створенням

сприятливих умов для перебування пацієнтів на певній території. Ці послуги мають важливе значення для інформування потенційних медичних туристів про доступні тури, можливість їх придбання дистанційно, бронювання готелів та квитків на транспорт.

Такі послуги допомагають пацієнтам отримати детальну інформацію про регіон, включаючи суспільно-історичні ресурси, схеми і карти транспортних магістралей, місцеві норми та звичаї. Зростання попиту на ці послуги обумовлене потребою пацієнтів у підтримці та пораді від близьких під час лікування.

Зазвичай, послуги громадського харчування вже включені у вартість турів. Крім того, медичні туристи прагнуть ознайомитися з місцевою кухнею та відвідують заклади харчування, що дозволяє регіону отримати додатковий прибуток.

Розвиток медичного туризму сприяє розвитку торгівлі на певній території, оскільки медичні туристи, які приїжджають до відповідної місцевості, купують сувеніри, щоб залишити згадку про неї. Це мотивує самозайнятість ремісників у цьому регіоні. Також медичні туристи часто користуються іншими торговельними послугами, що дозволяє регіону отримувати додатковий прибуток. Відповідно до досліджень експертів, частка витрат на торговельні послуги становить в середньому до 20% вартості туру.

Крім того, послуги закладів розміщення є ключовою складовою медичного туризму, оскільки лікування може тривати багато днів чи навіть тижнів, що обумовлює тривале перебування медичного туриста. Головною умовою успішного медичного туризму є створення сприятливих умов для проживання та обслуговування, за яких медичний турист відчуває себе як бажаний гість. Це є важливим компонентом для підвищення конкурентоспроможності медичного туризму.

Особливості медичного туризму включають розміщення туриста у медичному закладі зі стаціонарним відділенням і відповідним комфортом,

а також можливість стаціонарного розміщення медичного туриста у закладах розміщення регіону. Від рівня розвитку готельної сфери можна отримати чітке розуміння розвитку туризму в певному регіоні. Кількість та якість місць розміщення туристів свідчать про туристичну спроможність різних медичних установ та регіону загалом.

Додаткові послуги медичного туризму включають організацію дозвілля та відвідування закладів культури, що сприяють комфортному відпочинку та створенню приємних вражень для медичних туристів у конкретному регіоні. Ці послуги спрямовані на задоволення культурних потреб та організацію екскурсійного обслуговування, відвідування історичних місць та природних об'єктів. Такий розвиток медичного туризму також сприяє розвитку інших форм туризму в даному регіоні.

Отже, зробивши висновки на основі проведеного дослідження, можна зазначити, що розвиток медичного туризму визначається впливом ринкових факторів, що стимулюють попит з боку фінансово забезпечених клієнтів, і водночас забезпечуються вищою якістю послуг. Таким чином, приїзд медичних туристів у вибраний регіон обумовлюється наявністю належних умов, що гарантують надання високоякісних послуг за прийнятними цінами. Загалом, слід зауважити, що розвиток медичного туризму має мультиплікативний ефект для країни.

1.3 Методичні підходи до класифікації видів та напрямів медичного туризму

У розробці однієї загальної класифікації медичного туризму значну роль відіграє не лише визначення основних принципів його функціонування та проведення характеристики, але й урахування його унікальних особливостей та обмежень. Для досягнення цієї мети важливо враховувати різницю в функціональних характеристиках та організації медичного туризму, вибрати критерії класифікації, що враховують як

традиційні підходи, так і сучасні тенденції туристичного ринку та галузі охорони здоров'я.

Важливо, щоб кількість критеріїв була оптимальною, а їх вибір взаємопов'язаним з технологічними та соціально-економічними аспектами надання подібних послуг у конкретному регіоні. В науковій літературі існують різні підходи до класифікації медичного туризму, на рис. 1.2 представлено підхід до його класифікації.

Рис. 1.2. Класифікація медичного туризму за напрямленістю туристичних потоків

Джерело: побудовано за даними [5;19]

В науковій літературі міжнародний медичний туризм розглядається як форма медичного туризму, при якій людина подорожує зі своєї країни до іншої з метою отримання медичної, стоматологічної або хірургічної допомоги, яка має або перевершує рівень, доступність та якість

аналогічних послуг у її власній країні. Цей вид медичного туризму поділяється на два типи: в'їзний та виїзний.

В'їзний медичний туризм охоплює зовнішніх туристів, які прибувають до певної країни для отримання медичної допомоги. За виїзний медичний туризм вважають ситуацію, коли туристи подорожують зі своєї країни до іншої для отримання медичної допомоги, тобто для їхньої власної країни це є виїзним туризмом.

Внутрішній медичний туризм можна описати як процес, коли мешканці певної країни звертаються до медичних закладів іншого міста, регіону або штату в тій же країні з метою отримання медичної, стоматологічної або хірургічної допомоги, яка може бути на рівні або кращою, ніж у їхньому місті. Щодо іншої популярної класифікації медичного туризму, вона здійснюється за видом захворювання або потребою в медичній допомозі.

Серед різновидів медичного туризму найчастіше зустрічається загально-хірургічний напрям, що охоплює широкий спектр операцій, пов'язаних з прямим хірургічним втручанням, наслідки яких можуть мати вирішальне значення для життя людини. Цей напрям поділяється на різні підвиди, серед яких можна виділити бариатричну хірургію, що полягає у зменшенні розмірів шлунка та встановленні шлункового бандажу.

Такі операції потребують висококваліфікованих спеціалістів та відповідного обладнання, які можуть бути недоступними у всіх країнах, тому цей напрям медичного туризму є популярним серед пацієнтів. Крім того, серед підвидів загально-хірургічного напрямку можна виділити очну хірургію, що є дуже ризикованою та потребує висококваліфікованих хірургів-експертів у спеціалізованих закладах, ортопедичну хірургію, яка включає лікування захворювань кістково-м'язової системи, такі як заміна тазостегнового суглоба або корекція деформацій, та інші напрямки.

Косметологічний напрямок та пластична хірургія займають важливе місце в медичному туризмі через великий попит на них серед населення з

різними доходами, включаючи середній клас. Ця тенденція спостерігається у всьому світі, оскільки люди з різних країн прагнуть позбавитися ознак старіння або поліпшити свій зовнішній вигляд. Для цього потрібні високотехнологічні інструменти та кваліфіковані медичні фахівці. Пацієнти ретельно обирають лікаря, оскільки від нього залежить їхній зовнішній вигляд. Тому не дивно, що ніхто не заощаджує на косметичних процедурах та готовий подорожувати до інших країн, щоб покращити своє зовнішнє вигляд.

Стоматологічний напрямок медичного туризму стає досить популярним і не потребує великих початкових витрат. Це вигідний варіант через його доступні ціни та можливість поєднання з оглядом культурно-історичних та природних пам'яток у тому регіоні, де перебуває пацієнт.

Трансплантологічний напрямок є специфічним видом медичного туризму, що активно розвивається упродовж останніх десятиліть. Однак цей напрямок має свої обмеження через фінансові можливості та морально-етичні погляди деяких потенційних клієнтів. За даними ВООЗ, щорічно в світі проводиться приблизно 100 000 операцій з трансплантації твердих органів, близько 30% з яких здійснюється у США. Проте головною проблемою цього напрямку є довгий період очікування на отримання органів, що може перевищувати 5 років.

Репродуктивна медицина є ще одним напрямком медичного туризму, який передбачає поїздку за кордон з метою лікування безпліддя або проблем з народжуваністю. Популярність цього напрямку зростає на міжнародному рівні, особливо серед пацієнтів з країн, де законодавство обмежує можливості отримання відповідних послуг. Наприклад, сурогатне материнство та еко-запліднення, які часто заборонені в багатьох країнах, можуть бути вирішальними в ситуаціях, коли стає неможливим здійснити бажану дитину в рідній країні.

Отоларингологічний напрямок медичного туризму базується на лікуванні захворювань в області вуха, носа та горла. Відповідна медична

діагностика здатна аналізувати порушення щодо запаху, слуху та смаку, а також виявляти пухлини в області шиї та голови. Часто пацієнти звертаються до закордонних медичних закладів для імплантації слухових протезів, видалення мигдаликів та корекції носової перегородки.

Онкологічний напрямок лікування онкології є дуже витратним, що спонукає людей обирати онкологічний туризм. Пацієнти з онкологічними захворюваннями шукають країни, де лікування розпочинається негайно, оскільки для них критично не втрачати час. Крім того, провідні країни пропонують багато експериментальних та передових методів лікування, які ще не доступні в багатьох країнах проживання пацієнтів.

Неврологічне направлення спеціалізується на діагностиці та лікуванні розладів, травм та захворювань нервової системи, головного та спинного мозку і м'язів. Багато неврологічних захворювань потребують передового обладнання та широкого спектру мініатюрних інструментів для лікування. Тому пацієнти обирають це напрямлення, оскільки не в кожній клініці таке обладнання є наявним. Крім того, реабілітаційне відділення також є важливим, оскільки складні неврохірургічні втручання вимагають суворої нейро- та фізичної реабілітації.

У сучасній літературі виокремлюється медичний туризм, спрямований на лікування хвороби Паркінсона - невиліковної хвороби, що призводить до пошкодження нейронів мозку і порушення рухових функцій. Хоча повневилікування неможливе, симптоми можуть бути зменшені за допомогою лікарських препаратів, хірургічних втручань, фізичних вправ та альтернативних методів лікування, рис. 1.3. Тому пацієнти, які можуть дозволити собі медичний туризм, вирушають до спеціалізованих центрів за кордоном, де застосовуються сучасні методи лікування хвороби Паркінсона, включаючи, наприклад, терапію стовбуровими клітинами, яку застосовують у Китаї та Мексиці.

Легалізовані види медичного туризму

- Стандартні процедури лікування певних захворювань, які можна надати пацієнту в будь-якій країні/регіоні світу. Розвиток медичного туризму визначається конкурентними параметрами ринку послуг, такими як ціна, доступність та якість надання послуг.

Обмежено-легалізовані види медичного туризму

- Проведення процедур, пов'язаних з втручанням в життєдіяльність організму або використанням певних фармацевтичних чи фармакологічних засобів спеціалізованого призначення, які можуть бути заборонені на рівні законодавства різних країн світу та нести за собою кримінальне або адміністративне покарання. Популярність таких послуг спричинюється тим, що їх можна отримати легальним способом без загрози кримінального переслідування в країні, де їх заборони не існує.

Рис. 1.3. Категорії медичного туризму

Джерело: побудовано за даними [7;12]

Ще одним елементом класифікації медичного туризму, який викликає зацікавленість і породжує дискусії в науковій літературі, є поділ за рівнем легальності проведення медичних процедур. Згідно з цією системою класифікації, можна виділити дві основні категорії медичного туризму: легалізовані та обмежено-легалізовані, які відрізняються умовами і можливістю проведення медичних процедур у різних країнах світу.

Найпоширеніші обмежено-легалізовані види медичного туризму представлено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Обмежено-легалізовані види медичного туризму, [10;12]

Обмежено-легалізовані види медичного туризму	Країни, де це можливо
Поїздки з метою проведення евтаназії	Нідерланди, Бельгія, США, Канада, Нова Зеландія
Поїздки з метою здійснення абортів	Розвиток даного виду туризму неминучий
Отримання лікування за допомогою наркотичних препаратів	Деякі країни Близького Сходу, що призводить до організації даного виду медичного туризму в інші країни Азії

Отже, під час проведення наукових досліджень медичного туризму зазвичай використовують дві основні класифікації: за напрямком туристичних подорожей та за видом хвороби та методом лікування.

Висновок до першого розділу

У першому розділі було проведено аналіз наукових поглядів вітчизняних та зарубіжних дослідників на тему тлумачення поняття «медичний туризм». Крім того, були визначені основні фактори, що сприяють розвитку цієї сфери та основні завдання медичного туризму. Вивчено передумови та історію розвитку медичного туризму як у світі, так і в Україні. Також детально проаналізовано методика та методи дослідження цієї галузі.

Під час проведення дослідження було встановлено, що медичний туризм у широкому змісті розглядається як поїздка особистості за межі свого місця проживання з метою отримання якісного медичного лікування, діагностики фізичного чи психічного стану здоров'я, хірургічного втручання чи проведення терапії, поєднаних з відпочинком та розвагами.

Серед головних факторів, які вплинули на розвиток цього виду туризму, можна відзначити високу цінову політику медичних послуг у власній країні, високий рівень медичних стандартів та застосування інноваційних методів лікування у інших країнах, бажання мати доступ до професійних медичних фахівців, можливість отримання послуг негайно та без очікування, а також прагнення до конфіденційного лікування та можливості отримання медичних послуг, які через релігійні або законодавчі обмеження недоступні у країні проживання.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ ЗА ПЕРІОД 2019-2022 РОКИ

2.1 Особливості розвитку медичного туризму в Україні за досліджуваний період

Медичний туризм є одним із найбільш популярних напрямків сучасного туризму, що обумовлено процесами глобалізації. Обсяг інвестицій у цю сферу зростає щороку. Медичний туризм знаходиться на перетині медицини та економіки, і через те, що медичні туристи зазвичай мають вищий рівень доходу, ніж звичайні туристи, розвинені країни вважають цей сегмент економіки пріоритетним.

В'їзний медичний туризм в Україні почав набирати популярності недавно. Великим кроком стало створення Української Асоціації Медичного Туризму у 2013 році, рис. 2.1.

Ця некомерційна організація має за мету популяризацію України як напрямку медичного туризму, підвищення якості медичних послуг у країні та допомогу місцевим мешканцям у лікуванні за кордоном. Вона також є членом Всесвітньої Асоціації Медичного Туризму та представлена в Громадській Раді при МОЗ України. За короткий час існування організація досягла значних успіхів і стала однією з найактивніших і авторитетніших асоціацій медичного туризму у Центральній та Східній Європі. Наразі до неї входить понад 100 державних медичних установ та міжнародних клінік з 14 країн світу. Його місія - поєднання можливостей державної та приватної медицини в Україні, найкращих зарубіжних клінік, які надають пацієнтам якісне лікування на світовому рівні. В 2021 році за сприяння УАМ в Києві відбувся Міжнародний Конгрес Медичного та Оздоровчого Туризму- 5й Global Healthcare Travel Forum – GHTF 2021. Подія об'єднала 110 учасників – професіоналів ринку медичного та оздоровчого туризму з 18-ти країн світу.

Процес розвитку оздоровчого та медичного туризму в Україні тільки розпочинається, але вже зараз виявляє значний потенціал. Закон України «Про курорти» встановлює правові, організаційні, економічні та соціальні основи для розвитку курортів в країні. Цей закон спрямований на використання природних лікувальних ресурсів та територій курортів для лікування та оздоровлення людей, забезпечуючи їх охорону. Він також визначає спеціалізовані заклади, такі як курорти, санаторії, пансіонати та інші, які надають лікувально-оздоровчі послуги.

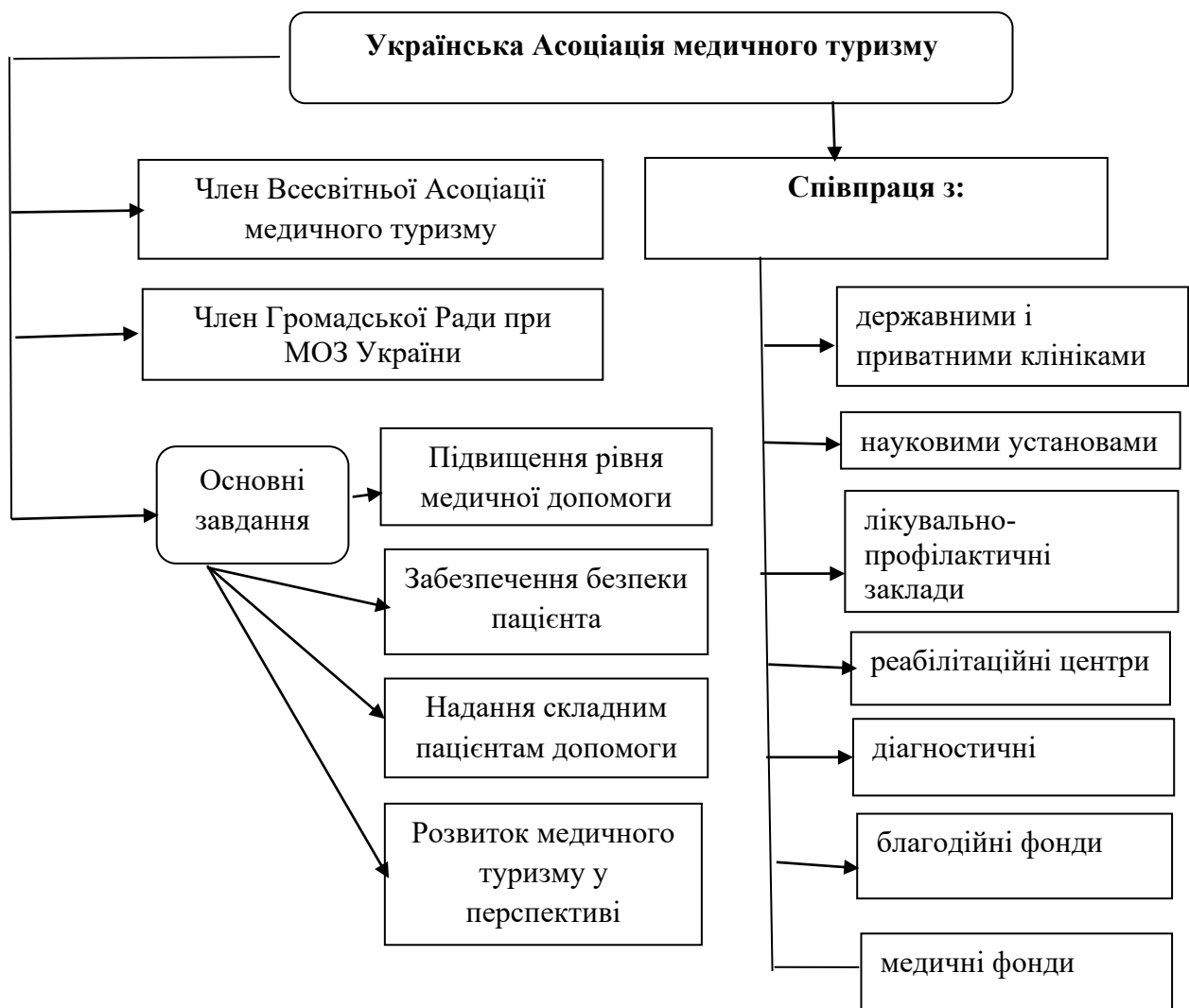

Рис. 2.1. Діяльність Української Асоціації медичного туризму

Джерело: побудовано за даними [25]

У сфері медичного туризму в Україні розроблено вітчизняний стандарт «Медичний туризм. Вимоги до послуг», а також діють стандарти ISO для сегментів spa, wellness та таласотерапії. Ці стандарти регулюють діяльність цього складного комплексу послуг. Розроблення стандарту було здійснено технічним комітетом стандартизації «Туризм і послуги в сфері туризму» та підтверджено Державним підприємством «Український науково-дослідний і начальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості». Національний стандарт був розроблений відповідно до національних стандартів України.

Основними перевагами України є її географічне розташування на сході Європи та транзитні транспортні маршрути, доступна цінова політика у медичній сфері, вартість послуг у два-три рази нижча, ніж у найбільш популярних центрах медичного туризму, відсутність черг, а також велика кількість кваліфікованих лікарів з успішними результатами. Україна має потенціал конкурувати з провідними країнами у багатьох галузях медицини. Це особливо стосується клінік репродукції, стоматології та офтальмології, обладнаних сучасними засобами та з кваліфікованим персоналом, який досягає вражаючих результатів у лікуванні, основні напрямки медичного туризму в Україні відображено на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Основні напрямки медичного туризму в Україні

Джерело: побудовано за даними [17;18;34]

У науковій літературі часто зустрічається розділення медичного туризму за напрямком туристичних потоків на два основних типи: міжнародний і внутрішній. Міжнародний медичний туризм охоплює виїзд людей з однієї країни до іншої з метою отримання медичної, стоматологічної або хірургічної допомоги, яка є або рівною, або кращою, ніж у їхній власній країні. Це здійснюється через більшу доступність та вищий рівень сервісу.

Пояснення зацікавленості українськими медичними послугами є досить простим: в національному інституті серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова вартість протезування клапана становить 4 000 євро, у той час як за кордоном ця ж послуга коштує від 40 000 до 60 000 євро. При цьому якість проведення операції фактично однакова, і навіть іноземним пацієнтам у даному закладі надають VIP-палати, що рівнозначні за комфортом палатам за кордоном. Протягом останніх 7 років у Інституті лікували пацієнтів із близько 25 країн, але потік іноземних пацієнтів був не настільки великим, переважно через відносну рідкість та виключність таких випадків.

Для кращого розуміння ситуації на ринку медичного туризму в Україні розглянемо його сильні та слабкі сторони. До сильних можна віднести наявність професійних лікарів та клінік, вигідне географічне положення, доступність цін на послуги, вільний ринок для нових сучасних підприємств та бажання іноземців подорожувати. Слабкі сторони включають несприятливу політико-економічну ситуацію, відсутність законодавчо-правових засад для медичного туризму, неякісну туристичну інфраструктуру, недосконалу інвестиційну політику та високу конкуренцію з боку іноземних учасників.

За даними Української Асоціації Медичного Туризму, найбільш популярними напрямками для іноземців в Україні є репродуктивна медицина, клітинна терапія, кардіохірургія, стоматологія та офтальмологія.

Також зазначається, що якість наданих послуг є порівнянною з клініками за кордоном.

Хоча не існує єдиного рейтингу найкращих медичних закладів України, можна виділити топ-10 згідно з відгуками пацієнтів та можливістю приймати іноземних відвідувачів на високому рівні, рис.

ТОП-10 найкращих медичних закладів України
Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М.М. Амосова НАМН України, м. Київ
Київський міський інститут серця
Національний інститут очних хвороб і тканинної терапії ім. В.П. Філатова НАМН України, м. Одеса
Клініка клітинної терапії, м. Київ
Клініка «LISOD», Київської області
Офтальмологічна клініка «Ексимер», м. Київ
Медична клініка «Інновація», Київська обл.
Клініка Спіженко, Київська обл.
Клініка «ISIDA», м. Київ
Клініка репродуктивної медицини «Надія», м. Київ

Рис. 2.3. Топ-10 медичних закладів України

Джерело: побудовано за даними [33]

Що стосується компаній, які можуть гарантувати якісний спектр послуг у форматі медичного туризму, то нажаль їх небагато. Сучасна ситуація з медичними туроператорами та агентствами в Україні далеко не ідеальна. Надійних компаній, які б надавали послуги з організації медичних турів та були популярними серед українців, дуже мало. Наразі можна виокремити лише чотири надійних компанії:

1. Sofort Med: спеціалізується на супроводі лікування в клініках Німеччини. Послуги компанії фіксовані та не залежать від рахунку клініки. Клієнт може обрати один із трьох стандартних пакетів супроводу.

2. MediGlobus: організовує лікування в більш ніж 23 країнах за 60 напрямками. Співробітники компанії організовують всі етапи поїздки, включаючи вибір медичного закладу, візову підтримку, бронювання квитків та готелю.

3. MedGlobal: міжнародний провайдер з підбору та організації лікування за кордоном. Компанія має лікарні-партнери в кількох країнах та організовує лікування будь-якого профілю.

MedTour: надає послуги, які включають бронювання візиту до лікаря, візову підтримку, організацію перельотів та проживання, а також цілодобовий онлайн-супровід. Фірма співпрацює з клініками в багатьох країнах та організовує лікування будь-якого профілю.

Медичний туризм є перспективним та прибутковим видом діяльності, який базується на останніх досягненнях науки і техніки, а також на високій кваліфікації фахівців. Багато країн по всьому світу сприяють розвитку медичного туризму через його прибутковості. Україна не стоїть осторонь процесів активізації медичного туризму і формує власну платформу новітніх можливостей.

2.2 Використання інноваційних технологій та підходів в медичному туризмі на сучасному етапі

Одним з основних вимог для створення та розвитку регіональних ринків медичного туризму в Україні є забезпечення їх конкурентоспроможності. Світові тенденції розвитку туристичного ринку свідчать про збільшення конкуренції між провідними туристичними мережами у привабленні туристичних потоків. Лідерство в такій конкурентній боротьбі в глобалізованій економіці належить компаніям, які спрямовують свою діяльність не тільки на обов'язкові атрибути безпеки, сервісу, комфорту, цікавості, але й реалізують інноваційні технології у наданні туристичних послуг, що дозволяє їм зберігати конкурентні позиції на туристичному ринку.

У Законі України «Про інноваційну діяльність» інновації інтерпретуються як нові або / та удосконалені конкурентоздатні технології, продукти або послуги, а також організаційні та технічні рішення промислового, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що значно покращують структуру та якість виробництва і / або соціальної сфери [3].

Питання стимулювання інноваційної діяльності в регіонах України залежить не лише від підприємницьких структур, але й від органів регіональної влади та місцевого самоврядування, що визначено Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», Законом України «Про інноваційну діяльність в Україні» та іншими. Згідно із Законом України «Про інноваційну діяльність в Україні», функції регіональних органів фактично зводяться до розробки та послідовної реалізації програм інноваційного розвитку, які включають науково-технічні розробки, які не вирішують низку проблем, пов'язаних з підвищенням економічного розвитку регіону в довгостроковій перспективі.

Згідно з Європейським рейтингом інновацій (EIS), рівень інновацій в Україні належить до 4 групи з рейтингом 0,23. Ця група називається «доганяючі країни». До цієї групи також входять країни, які знаходяться на однаковому рівні з Україною, такі як Угорщина, Латвія, Польща, Хорватія, Греція, Болгарія, Румунія та Туреччина. У порівнянні з іншими країнами ЄС, Україна повинна покращити свої показники більше ніж в 3 рази, щоб досягти рівня «лідерів інновацій» (Швеція – 0,68), в більше ніж 2 рази, щоб досягти рівня «слідуючих інновацій» (Велика Британія – 0,48), в 1,6 рази, щоб досягти рівня «уміркованих інноваторів» (Норвегія – 0,35) [3]. Такі результати свідчать про низький потенціал інновацій в Україні та її регіонах. Це перешкода у розвитку регіонального медичного туризму.

Інновації в медичному туризмі перетворюють цю галузь на одну з найшвидше зростаючих і найбільш перспективних. Завдяки поєднанню медичних послуг з туристичними програмами, люди можуть отримати якісну медичну допомогу за кордоном та відвідати культурні та рекреаційні об'єкти. Давайте розглянемо ряд інновацій, які змінюють обличчя медичного туризму, рис. 2.4.

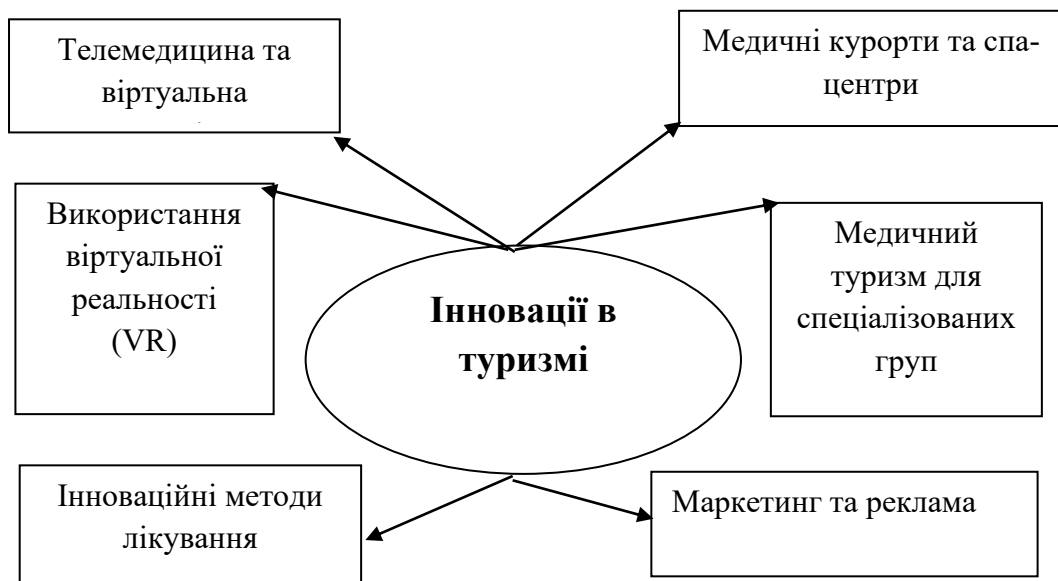

Рис. 2.4. Інновації в туристичній галузі

Джерело: побудовано за даними [17;22]

Розглянемо коротко кожен вид інновацій в туристичній галузі.

1. Телемедицина та віртуальна реальність. Телемедицина стає все більш доступною для пацієнтів з усього світу. Вона дозволяє здійснювати консультації з лікарем, діагностувати захворювання та навіть проводити операції на відстані. З використанням віртуальної реальності пацієнти можуть відчувати себе в середовищі медичного закладу, отримуючи додатковий комфорт та підтримку. На сьогоднішній день багато медичних закладів по всьому світу впроваджують телемедицину на практиці, пропонуючи своїм пацієнтам широкий спектр медичних послуг віддалено. Ось кілька прикладів таких закладів: Майо Клінік (Mayo Clinic), Клініка Клівленда (Cleveland Clinic), Телемедичний центр Університету Джона Гопкінса (Johns Hopkins Telemedicine) та інші. Не стоїть осторонь цих процесів і наша держава. В Україні також спостерігається активна імплементація телемедицини в різні медичні заклади. Ось деякі приклади:

1.1. Медична група «Dobrobut» - Одна з провідних медичних груп в Україні, «Dobrobut», впроваджує телемедицину для своїх пацієнтів. Вони надають можливість отримати консультацію лікаря через відеозв'язок, а також проводять онлайн моніторинг деяких хвороб.

1.2. Медична мережа «Medicom» - Ця мережа медичних клінік також пропонує телемедицину для своїх пацієнтів. Вони дозволяють здійснювати консультації, дистанційне спостереження за станом пацієнтів та навіть надають можливість отримати електронні рецепти через їхню платформу.

1.3. Мережа лабораторій «Invitro» - «Invitro» - це одна з найбільших мереж лабораторій в Україні, яка також використовує телемедицину. Вони надають можливість пацієнтам отримати результати аналізів онлайн та консультуватися з лікарем щодо їх інтерпретації.

1.4. Національний медичний університет імені О.О. Богомольця - В Україні також діє телемедичний центр на базі Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, де проводяться консультації з

висококваліфікованими лікарями та проводяться наукові дослідження в області телемедицини.

1.5. Програма «Е-Здоров'я» - Уряд України активно впроваджує програму «Е-Здоров'я», яка передбачає розвиток телемедицини та електронної медичної документації. Ця програма спрямована на покращення доступності медичних послуг для населення та забезпечення якості медичної допомоги.

2. Медичні курорти та спа-центри. Багато медичних закладів поєднують лікування з відпочинком та відновленням в спа-центрах. Це дозволяє пацієнтам не лише поліпшувати своє здоров'я, але і насолоджуватися комфортним та розслабляючим середовищем. Україна має багато чудових медичних курортів та спа-центрів, які пропонують високоякісні медичні послуги разом з можливостями відпочинку та відновлення здоров'я. Ось кілька провідних прикладів:

2.1. Санаторій «Миротель» (Трускавець, Львівська область) - Розташований в серці курортного міста Трускавець, «Миротель» пропонує широкий спектр медичних процедур, включаючи лікування захворювань органів травлення, судинної системи та нервової системи. Крім того, тут є спа-центр з різноманітними послугами для відновлення здоров'я та релаксації.

2.2. Санаторій «Мир» (Карпати, Закарпатська область) - Розташований в живописному гірському районі Карпат, цей санаторій пропонує лікування захворювань дихальних шляхів, серцево-судинної системи та опорно-рухового апарату. Тут також можна скористатися послугами спа-центру та відпочинковими зонами.

2.3. Санаторій «Карпати» (Івано-Франківська область) - Розташований у мальовничому куточку Карпат, цей санаторій спеціалізується на лікуванні захворювань органів дихання та нервової системи. Він також відомий своїми спа-процедурами та масажними процедурами.

2.4. Медичний центр «Шацькі озера» (Шацьк, Волинська область) - Цей медичний центр спеціалізується на лікуванні захворювань органів травлення та нирок. Він розташований поруч із чистими озерами та лісами, що створює сприятливу атмосферу для відновлення здоров'я та відпочинку.

2.5. Спа-готель «Радісон Блу» (Трускавець, Львівська область) - Цей сучасний спа-готель пропонує широкий спектр спа-процедур, масажів та косметичних процедур, а також медичні процедури для відновлення здоров'я та покращення самопочуття.

Ці заклади відомі своєю високою якістю медичних та спа-послуг, а також красою природних ландшафтів, що дозволяють відвідувачам отримати максимальний ефект від відпочинку та лікування.

3. Медичний туризм для спеціалізованих груп. Деякі медичні туристичні програми спрямовані на конкретні групи пацієнтів, такі як пацієнти з онкологічними захворюваннями, пацієнти з проблемами зі спиною або пацієнти, які потребують довготривалого відновлення. Україна розвиває медичний туризм для різних спеціалізованих груп пацієнтів, таких як ті, які потребують лікування онкологічних захворювань, проблем зі спиною, серцево-судинних захворювань та інших. Ось декілька прикладів закладів, які організують медичний туризм для таких спеціалізованих груп:

3.1. Інститут серцевої хірургії ім. Амосова (Київ) - Цей інститут відомий своїми високотехнологічними методами лікування серцево-судинних захворювань. Він пропонує медичний туризм для пацієнтів зі складними серцевими проблемами, які шукають передові методи діагностики та лікування.

3.2. Центр дитячої онкології (Київ) - Центр дитячої онкології є одним із найбільших та найважливіших закладів в Україні, які спеціалізуються на лікуванні дітей з онкологічними захворюваннями.

Вони також пропонують медичний туризм для дітей з інших країн, які потребують спеціалізованої допомоги.

3.3. Санаторій «Карпати» (Івано-Франківська область) - Цей санаторій спеціалізується на лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, таких як артрити, остеохондрози та інші. Він пропонує програми медичного туризму для пацієнтів, які потребують реабілітації та відновлення після травм або хірургічних втручань.

3.4. Клініка «Ортопедія» (Львів) - Ця клініка спеціалізується на лікуванні проблем опорно-рухового апарату, таких як травми, захворювання хребта та суглобів. Вона пропонує програми медичного туризму для пацієнтів, які шукають експертну допомогу у цій галузі.

Ці заклади надають високоякісні медичні послуги для спеціалізованих груп пацієнтів та активно розвивають медичний туризм, щоб забезпечити їхнім клієнтам доступ до передових методів діагностики та лікування.

4. Інноваційні методи лікування. Медичний туризм дозволяє пацієнтам отримувати доступ до передових методів лікування, які можуть бути недоступними в їхніх країнах. Це можуть бути нові препарати, методи хірургічного втручання або експериментальні процедури. Останнім часом українська медична галузь активно впроваджує інноваційні методики для поліпшення діагностики та лікування пацієнтів. Так, Національний науковий центр «Інститут раку» (Київ) -використовує передові методики лікування раку, включаючи імунотерапію, молекулярно-цільову терапію та створення індивідуальних терапевтичних режимів на основі генетичних досліджень.

Клініка «Медиком» (Київ) використовує телемедицину для проведення консультацій зі спеціалістами з різних галузей медицини та впроваджує різноманітні сучасні методи діагностики, включаючи молекулярну та генетичну діагностику.

Українські медичні заклади все частіше використовують телемедицину у сфері медичного туризму. Наприклад, медичний центр «Айболіт» у Львові використовує цю технологію для забезпечення доступу до спеціалізованих лікарів, таких як онкологи та гастроентерологи, не лише місцевим, а й іноземним пацієнтам. Також Інститут кардіології імені М.Д. Стражеска в Києві надає відеоконсультації з кардіологами для пацієнтів з інших країн, що стикаються з проблемами серцево-судинної системи.

5. Використання віртуальної реальності (VR) у медичному туризмі дозволяє пацієнтам переживати медичні процедури та операції у безпечному та контрольованому середовищі, зменшуючи стрес та сприяючи позитивному результату лікування. Наприклад, в стоматології використання VR дозволяє пацієнтам пережити процедуру зняття зуба або лікування карієсу у віртуальному середовищі, що сприяє зменшенню болю та стресу. У косметології, використання VR дозволяє пацієнтам побачити, як буде виглядати їх обличчя після проведення певних процедур, що допомагає узгоджувати очікування між лікарем та пацієнтом.

Крім того, VR використовується у реабілітації пацієнтів після травми чи операції, дозволяючи їм тренувати рухи та моторику у віртуальному середовищі, що сприяє ефективнішій реабілітації та скороченню часу відновлення.

Використання технологій відкриває Україні можливість залучити більше пацієнтів, які шукають інноваційні підходи до лікування. Різноманітні медичні програми у медичному туризмі України дуже важливі для надання комплексної медичної допомоги пацієнтам. Наприклад, програма «Інтегрована програма відновлювальної медицини та естетичної хірургії» включає в себе різноманітні процедури, від відновлення шкіри до пластичної хірургії. Також існують спеціальні програми для пацієнтів з онкологічними захворюваннями, хворобами

серця, а також спеціалізовані програми для дітей, які потребують особливого лікування та реабілітації.

6. Маркетинг та реклама. Маркетингові та рекламні стратегії стають все важливішими в сучасному медичному туризмі. Клініки та медичні заклади активно просувають свої послуги через соціальні мережі, медичні платформи та спеціалізовані веб-сайти. В Україні деякі медичні заклади активно використовують маркетинг та рекламні стратегії для привертання уваги пацієнтів та підвищення своєї популярності. Якщо розглянути декілька таких закладів, то впершу чергу варто відмітити Мережа медичних клінік «Добробут» відома своїми активними маркетинговими кампаніями та рекламними заходами. Вони використовують різноманітні канали комунікації, включаючи рекламу в інтернеті, соціальних мережах, телебаченні та принтових ЗМІ, для просування своїх послуг та залучення нових пацієнтів.

В свою чергу клініка пластичної хірургії «Аврора» активно використовує інтернет-маркетинг та соціальні мережі для просування своїх послуг з пластичної хірургії. Вони публікують інформаційні статті, відео та фотографії до/після процедур, організують вебінари та онлайн консультації з лікарями для залучення нових клієнтів.

Мережа стоматологічних клінік «Лініка Інвізібл» активно використовує контент-маркетинг для просування своїх послуг. Вони публікують корисний контент на своєму веб-сайті та блозі, включаючи поради щодо догляду за зубами, нові технології у стоматології та інші теми, які цікавлять їхніх клієнтів.

Ці приклади показують, що деякі медичні заклади в Україні використовують різноманітні маркетингові та рекламні стратегії для привертання уваги пацієнтів та розширення своєї клієнтської бази.

Створений портал стоматологічних клінік України, на сайті якого зібрано понад 1000 стоматологічних клінік з усієї України, дозволяє отримати доступ до вибору стоматологічної клініки, що надзвичайно

зручно для пацієнтів, що проживають за кордоном, оскільки це допомагає їм зв'язатися з клінікою, скласти план лікування та залишатися на зв'язку у майбутньому з клінікою та лікарем. Наразі стоматологічна допомога залишається найбільш популярною завдяки співвідношенню низької вартості та високої якості лікування, а також поширеній практиці серед українських лікарів збереження зубів, навіть у важких випадках.

Як можна спостерігати, у медичному туризмі України також активно використовуються інноваційні технології. Проте, успіх медичного туризму в Україні залежить не лише від впровадження інноваційних технологій, але й від розвитку медичної освіти та наукових досліджень. Медичні заклади повинні мати доступ до сучасного обладнання та висококваліфікованих лікарів, що дозволить забезпечити якість медичних послуг та підвищити рівень довіри до медичного туризму в Україні.

Висновок до другого розділу

Ринок медичного туризму складається з різних суб'єктів, включаючи медичні установи, туристичні агентства, готелі, страхові компанії та державні установи. Кожен учасник відіграє певну роль і робить внесок у загальне функціонування індустрії медичного туризму.

В контексті аналізу визначено класифікацію медичного туризму за різними критеріями, такими як направленість туристичних потоків, вид захворювання або медичної допомоги, а також рівень законності реалізації медичних процедур.

Доведено, успіх медичного туризму в Україні залежить не лише від впровадження інноваційних технологій, але й від розвитку медичної освіти та наукових досліджень. Медичні заклади повинні мати доступ до сучасного обладнання та висококваліфікованих лікарів, що дозволить забезпечити якість медичних послуг та підвищити рівень довіри до медичного туризму в Україні.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

3.1 Сегментація ринку медичного туризму в регіонах світу

У звіті про глобальний ринок медичного туризму за 2022 рік [21] зазначено, що основними гравцями на цьому ринку є компанії: Apollo Hospital Enterprise Limited, Prince Court Medical Centre, Bumrungrad International Hospital, KPJ Healthcare Berhad, Fortis Health Ltd, Raffles Medical Group, Bangkok Hospital Medical Centre, Samitivej PCL, Min-Sheng General Hospital та Азійський Інститут серця.

Згідно з охопленим сферою звіту, медичний туризм стосується осіб, які подорожують за кордон для отримання медичної допомоги. Ринок поділений за типом лікування (косметичне, стоматологічне, кардіологічне, ортопедичне, бариатричне, лікування безпліддя, офтальмологічне та інше) та географією потоків медичних туристів.

Згідно з дослідженням, проведеним Центрами з контролю та профілактики захворювань, приблизно 0,75-1,6 млн. американців виїжджають за кордон з метою отримання медичної допомоги, щоб уникнути високих витрат на лікування. Наприклад, операція заміни кульшового суглоба у США обійдеться близько у 39 299 доларів, в той час як така ж операція в Індії, Коста-Ріці та інших розвиваються країнах може коштувати від 7000 до 15 000 доларів, включаючи витрати на транспорт [1].

Спалах коронавірусної інфекції (COVID-19) став обмежувальним фактором для зростання медичного туризму протягом 2020 і 2021 років. Згідно зі звітом Всесвітньої організації охорони здоров'я, 213 країн постраждали від спалаху COVID-19, включаючи 36 країн з великою кількістю медичних туристів, таких як США, Китай, Японія та Південна Корея. Уряди різних країн встановили заборони на польоти до певних

країн та внесли зміни до візових вимог для мандрівників із цих країн, що спричинило зменшення числа медичних туристів. Індустрія медичного туризму оцінюється в 100 мільярдів доларів США, а загальна кількість міжнародних медичних туристів становить близько 6 мільйонів на рік у всьому світі. Понад 50 країн активно надають медичні послуги іноземним громадянам, і ця сфера є ключовим напрямком розвитку національної економіки. На рис. 3.1 наведено частки сегментів медичного туризму станом на 2022 рік.

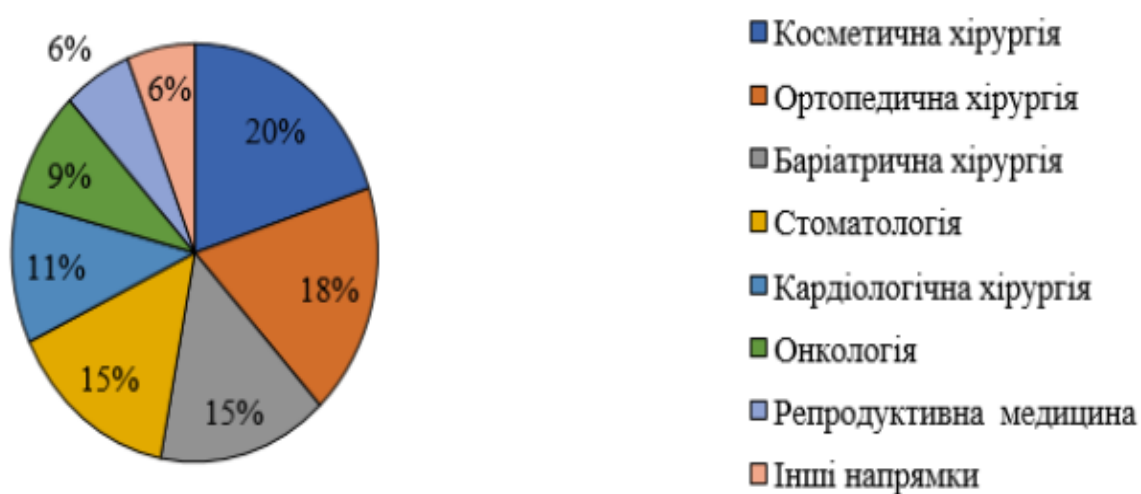

Рис. 3.1. Частка сегментів медичного туризму

Джерело: побудовано за даними [31;33]

У 2022 році найбільш популярним та вимогливим напрямком медичного туризму стала косметична хірургія, яка зайняла 20% від загального ринку цієї галузі. Зростання інвестицій у косметичні процедури та готовність пацієнтів подорожувати для їх проведення сприятимуть подальшому розвитку цього сегменту ринку. За даними звіту ASPSP Insights and Trend Report 2022, 59% пацієнтів готові витратити «трохи більше», а 17% відзначили значний зріст витрат на косметичні процедури.

Серед найпопулярніших процедур можна виділити підтяжку обличчя, ринопластику та пересадку волосся. Лідерами за цим напрямком є США, Бразилія, Південна Корея, Іспанія та Туреччина.

Подальше дослідження ринків медичного туризму в різних регіонах світу показує, що Азійсько-Тихоокеанський регіон посідає перше місце з обсягом у 9,53 мільярда доларів США у 2022 році, і очікується, що ця цифра зросте до 26,2 мільярда доларів США у 2027 році, що відповідає середньорічному темпу зростання на рівні 22,4%. У цьому регіоні очікується зростання медичного туризму в країнах, що розвиваються, і найбільші потоки медичних туристів спрямовані будуть до Таїланду, Південної Кореї, Індії та Малайзії.

На другому місці за обсягом стоїть Північноамериканський ринок медичного туризму, який у 2022 році досягнув 8,3 мільярда доларів США. Прогнозується, що до 2027 року його обсяг збільшиться на 19,2% щорічно. Цей регіон відзначається наявністю передових медичних технологій та великим досвідом у наданні медичних послуг. Лідерами на цьому ринку є Канада та США [26].

Мільйони американців річно подорожують за кордон для отримання медичної допомоги. Серед популярних медичних туристичних напрямків для жителів США вказуються Аргентина, Бразилія, Канада, Колумбія, Коста-Ріка, Куба, Домініканська Республіка, Еквадор, Німеччина, Індія, Малайзія, Мексика, Нікарагуа, Перу, Сінгапур і Таїланд. Типові процедури, які проводять медичні туристи зі США, включають лікування раку, стоматологічну допомогу, лікування безпліддя, трансплантацію органів і тканин, а також різноманітні види хірургічних втручань, включаючи бариатричну, косметичну та не-косметичну (наприклад, ортопедичну).

Третє місце одночасно ділять Європа та Латинська Америка. Ринок медичного туризму в Європі оцінюється у 7,26 мільярда доларів США на 2022 рік, і очікується, що до 2027 року він зросте до 17,26 мільярда доларів США за рахунок річного середнього зростання на 18,9%. Країни Європи приваблюють медичних туристів якістю обслуговування, надійністю, кваліфікованим персоналом та сучасними методами лікування. Лідерами

на європейському ринку є Великобританія, Франція, Іспанія, Німеччина та Італія.

Ринок медичного туризму в країнах Латинської Америки в 2022 році оцінюється приблизно в 7,26 мільярда доларів США, і прогнозується, що до 2027 року ця сума зросте до 17,26 мільярда доларів США, що відповідає середньому щорічному темпу зростання в 18,9%. Розвиток медичного туризму в цьому регіоні підтримується державними інвестиціями в місцеві медичні заклади. Іншими перевагами є доступні ціни та зростання кількості сучасних медичних установи. Бразилія займає значну частку цього ринку завдяки своїм низьким цінам та кваліфікованому персоналу, а друге місце посідає Аргентина [27].

Регіон Близького Сходу та Африки займає останнє місце за обсягом медичного туризму. У 2022 році цей ринок оцінювався у 0,9 мільярда доларів США, і прогнозується, що до 2027 року він зросте до 1,35 мільярда доларів США, що відповідає середньорічному темпу зростання 8,5%. Інвестиції державних установ у сектор охорони здоров'я відіграють ключову роль у збільшенні показників медичного туризму в цьому регіоні. ОАЕ мають провідну позицію на ринку завдяки державній підтримці та високоякісним послугам. Друге місце посідає Саудівська Аравія, яка запровадила програми медичних послуг для споживачів та сприяє співпраці зі страховиками та медичними закладами. Крім того, країни, такі як Єгипет, Ізраїль, Південна Африка, Туніс та Марокко, розвивають свої сектори охорони здоров'я та впроваджують комплексні національні стратегії. У цих країнах популярні напрямки медичного туризму включають стоматологію, репродуктивну медицину та косметичну хірургію [17].

Глобальний ринок медичного туризму прогнозується зростати з 35,77 мільярда доларів США у 2022 році до 59,67 мільярда доларів США у 2027 році, що відповідає середньорічному темпу зростання 10,5%. Це збільшення пояснюється доступом до новітніх медичних технологій,

розвитком промисловості в країнах, що розвиваються, дотриманням міжнародних стандартів якості, поліпшенням умов страхування та ефективним маркетингом. Таким чином, головними напрямками медичного туризму у світі є [19]:

1. Американський регіон, який включає Канаду, Колумбію, Коста-Ріку, Панаму, Ямаїку, Бразилію, Аргентину, Мексику та інші, з основним акцентом на стоматологію та косметичну хірургію для мешканців США.

2. Європейський регіон, що спеціалізується на лікуванні онкологічних, кардіологічних та ортопедичних захворювань, який включає Великобританію, Францію, Німеччину, Італія, Іспанія, Польща).

3. Азійсько-Тихоокеанський регіон (Китай, Індія, Японія, Сінгапур, Таїланд, Південна Корея), з його добре розвиненими практиками загальної диспансеризації та нетрадиційної медицини, радикальної та косметичної хірургії (включаючи зміну статі) та лікування раку.

4. Близькосхідний та Африканський регіони (Бахрейн, Єгипет, Іран, Ізраїль, Йорданія, Кувейт, Ліван, Марокко, Туніс, Туреччина, Саудівська Аравія, Туреччина, Катар, ПівденноАфриканська Республіка та ін.) з країнами, що спеціалізуються на лікуванні онкологічних захворювань, репродуктивній медицині, косметичній та пластичній хірургії та мікрохірургії ока; на лікуванні онкологічних захворювань.

Медичний туризм є важливим напрямком розвитку туристичної галузі та має значний потенціал для економіки України. Щоб розвивати цей напрямок в Україні, важливо вивчати досвід розвинутих країн у цій сфері.

Однією з ключових причин зростання популярності медичного туризму є зниження вартості медичних послуг в ряді країн. У країнах з низьким рівнем економіки вартість медичних процедур значно менша, ніж у розвинених країнах. Це дозволяє пацієнтам з розвинених країн отримувати якісні медичні послуги за менші кошти. Іншим фактором, який

сприяє розвитку медичного туризму, є зростання популярності альтернативної медицини. Багато людей шукають альтернативні методи лікування, які не є доступними в їхній країні. Це може включати такі методи, як аюрведа, йога, релаксація та інші [3].

Крім того, розвиток технологій та інтернету дозволяє людям з усього світу швидко та зручно знайти інформацію про медичні заклади та послуги в інших країнах. Це дозволяє пацієнтам здійснювати свідомий вибір та забезпечує їм максимальний комфорт та ефективність лікування.

У США, наприклад, медичний туризм складає більше 5% від загальної кількості туристичного потоку. США пропонують високоякісні медичні послуги на рівні світових стандартів, особливо в галузі онкології, кардіології та неврології. Більшість медичних закладів у США є приватними, тому їх послуги можуть бути досить дорогими, але зазвичай це компенсується високою якістю медичної допомоги [17].

У Європі медичний туризм є розповсюдженим явищем, особливо в країнах, які пропонують високоякісні медичні послуги за доступними цінами. Наприклад, Польща, Чехія та Угорщина є популярними напрямками для медичного туризму в Європі, де пропонуються послуги лікування та реабілітації за значно менші кошти, ніж в Західній Європі.

Зважаючи на те, що Польща, Чехія та Угорщина є популярними напрямками для медичного туризму в Європі, розглянемо детальніше кожну з цих країн.

1. Польща - польські медичні заклади забезпечують високоякісне лікування та діагностику за доступними цінами. У Польщі є багато спеціалізованих клінік, які спеціалізуються на лікуванні різних захворювань, включаючи онкологію, кардіологію, офтальмологію, гінекологію та інші. В Польщі є багато курортів, які пропонують лікувальні процедури для відновлення здоров'я та реабілітації. Одним з переваг медичного туризму в Польщі є те, що країна знаходиться в центрі Європи та має зручну транспортну інфраструктуру [18].

2. Чехія - медичний туризм у Чехії приваблює туристів з усього світу, завдяки високій якості лікування та низьким цінам. У Чехії є багато спеціалізованих клінік, які пропонують лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, кардіології, офтальмології та інших. Крім того, у Чехії є багато курортів з мінеральними джерелами, які використовуються для лікування різних хвороб. Однією з переваг медичного туризму в Чехії є те, що це країна з багатою історією та культурою, яка привертає туристів з усього світу.

3. Угорщина - угорські медичні заклади пропонують високоякісне лікування та діагностику за доступними цінами. Угорщина є популярним напрямком для медичного туризму, особливо для лікування хвороб шлунково-кишкового тракту, кардіології та реабілітації після травм та операцій. Угорські курорти з мінеральними джерелами та термальними водами пропонують лікування та реабілітацію захворювань опорно-рухової системи та неврологічних хвороб [13].

Одним з ключових факторів успіху медичного туризму в Польщі, Чехії та Угорщині є висока якість медичних послуг. Це досягається завдяки високому рівню кваліфікації медичного персоналу та застосуванню сучасних технологій та методів лікування. Крім того, у цих країнах діє законодавство, яке забезпечує захист прав пацієнтів, зокрема, стандарти якості медичної допомоги, які повинні бути дотримані [14].

Наприклад, Іспанія пропонує відновлювальні та косметологічні процедури, зокрема пластичну хірургію, а також лікування захворювань опорно-рухової системи. Франція славиться своїми відомими спа-курортами та клініками з косметології та дерматології. Туреччина відома своїми курортами на побережжі Середземного моря, які пропонують лікування захворювань дихальної та серцево-судинної систем, а також лікування онкології. Данія та Швеція є провідними країнами у сфері лікування інфертильності та відновлення репродуктивної функції.

Таким чином, медичний туризм приваблює багато людей з усього світу, які шукають якісні медичні послуги, сучасне обладнання та інноваційні методи лікування.. Також важливим фактором є доступна ціна на медичні послуги в порівнянні з іншими країнами, такими як США, Японія або Швейцарія. Загалом, медичний туризм є чудовим вибором для тих, хто шукає якісне та доступне лікування та позитивні враження від подорожі.

Прогнозується, що до 2025 року загальний обсяг ринку медичного туризму збільшиться на 8,5% при відкритих кордонах. Цей ріст буде обумовлений доступністю нових медичних технологій, розвитком галузі в країнах, що розвиваються, дотриманням міжнародних стандартів якості більшістю суб'єктів ринку, покращенням умов страхування та використанням сучасних методів маркетингу [30].

3.2. Проблеми та перспективи розвитку медичного туризму в Україні у воєнний та післявоєнний період

Розвиток медичного туризму в Україні у воєнний та післявоєнний період має як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, наявність висококваліфікованих медичних працівників та сучасного медичного обладнання в Україні сприяє привабленню іноземних туристів, які шукають якісну та доступну медичну допомогу. З іншого боку, цей період супроводжується численними викликами та проблемами, що впливають на розвиток медичного туризму.

Учасниками ринку медичного туризму є готелі, ресторани, перекладачі, туристичні компанії та агенти, авіаперевізники, клініки, медичні та реабілітаційні центри, страхові компанії, провайдери медичного туризму, SPA та Wellness центри. Для детального аналізу сильних та слабких сторін процесу становлення і розвитку медичного туризму в

Україні, а також для оцінки можливих загроз та можливостей, буде проведено SWOT-аналіз, рис. 3.1.

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> - Перевага вигідного географічного розташування країни - Присутність професійних лікарів і клінік - Доступність медичних послуг та їх цінова доступність - Відносно вільний ринок для нових сучасних підприємств - Сприятливе законодавство та прагнення до подорожей в іноземців. 	<ul style="list-style-type: none"> - Неприятлива політико-економічна ситуація - Недостатній рівень інфраструктури медичного туризму та туризму взагалі - Відсутність довіри з боку пацієнтів - Інвестиційні ризики та недостатній рівень сервісу - Висока конкуренція з боку іноземних гравців - Нерозвинений ринок страхової медицини та відсутність законодавчо-правових засад функціонування медичного туризму.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> - Зростання світового та регіонального ринків медичного туризму - Інвестиції в приватну медицину 	<ul style="list-style-type: none"> - Розвиток певних галузей медицини - Неприятлива політико-економічна ситуація - Пандемія COVID-19 - Зростання конкуренції на рівні країн і клінік

Рис. 3.1. SWOT–аналіз ринку медичного туризму України

Аналіз функціонування ринку медичного туризму дозволив визначити його основні проблеми, серед яких найбільш актуальною є пандемія COVID-19. Вона змусила тисячі пацієнтів відкласти лікування через закриття кордонів, і медичний туризм став однією з перших сфер, які зазнали наслідків цієї кризи. Можливо, саме цьому сектору знадобиться найбільше часу для повного відновлення.

Однією з проблем медичного туризму в Україні є недостатня інфраструктура та погана якість обслуговування в готелях та інших місцях проживання туристів, що може вплинути на задоволеність клієнтів та їхнє бажання повернутися до України в майбутньому. Війна та економічні труднощі також призвели до скорочення бюджетів на медичну сферу, що може вплинути на якість та доступність медичної допомоги.

Проте український уряд та бізнес-середовище активно працюють над розвитком медичного туризму в країні. Впровадження інноваційних технологій та методів діагностики й лікування, зокрема телемедицини та

віртуальної реальності, може позитивно вплинути на якість медичної допомоги та залучення іноземних пацієнтів.

Однак, розвиток медичного туризму в Україні стикається з деякими перешкодами та проблемами. По-перше, українська медична система має проблеми зі старінням обладнання та недостатнім фінансуванням, що може негативно вплинути на якість надання медичної допомоги та зменшити довіру іноземних пацієнтів до української медицини.

По-друге, українська медична система потребує покращення в галузі маркетингу та просування медичного туризму. Багато медичних закладів не мають належної реклами та інформації про свої послуги й пакети для іноземних пацієнтів, що може обмежувати їхні можливості залучення нових клієнтів.

По-третє, для розвитку медичного туризму в Україні необхідно сприяти покращенню готельної інфраструктури та транспортної логістики. Важливо забезпечити зручний транспортний зв'язок між містами та медичними закладами, а також створити комфортні умови перебування для іноземних пацієнтів, що є ключовою складовою успішного медичного туризму.

Розвиток в'їзного медичного туризму в країні стримується не через відсутність передової медицини чи кваліфікованих лікарів, а через недостатньо якісне обслуговування. Однак, цей сектор може розвиватися завдяки координації між клініками та туристичними агентствами, які забезпечать необхідні умови для лікувально-оздоровчого туризму. Міністерство охорони здоров'я та інші відповідні установи повинні відігравати важливу роль у державному регулюванні, контролі якості послуг та забезпеченні фінансової та організаційної підтримки.

Однією з актуальних проблем санаторно-курортної галузі є зменшення державного фінансування та низька ефективність управління спеціалізованими лікувально-оздоровчими закладами, що призвело до їх низької конкурентоспроможності порівняно з іншими засобами

розміщення. Також існує проблема недостатньої потужності внутрішніх та зовнішніх туристичних потоків. Для вирішення цих проблем необхідно підвищити фінансову підтримку та вдосконалити управління санаторно-курортними закладами, підвищуючи їх конкурентоспроможність.

Військовий стан в Україні є одним з основних факторів, що негативно впливає на розвиток медичного туризму, оскільки він знижує довіру пацієнтів до медичної інфраструктури. Крім того, висока конкуренція з боку іноземних гравців на нестабільному ринку ускладнює створення конкурентоспроможного продукту. Щоб підвищити ефективність медичного туризму в Україні, потрібно вивчати міжнародну практику, надавати комплекс туристичних та медичних послуг та вдосконалювати юридичну сторону медичного туризму. Надання медичних послуг для іноземних громадян у рамках в'їзного медичного туризму є ефективним і необхідним напрямком розвитку як української медицини, так і ринку туризму.

В Україні є сучасні галузі медицини, такі як репродуктивна медицина, офтальмологія, стоматологія, а також багатoproфільні та вузькоспеціалізовані клініки. Україна також є піонером унікальних медичних розробок, які не мають аналогів у світі. Щодо курортів, то в Україні є багато курортів різної спеціалізації, але для привернення уваги туристів, як вітчизняних, так і закордонних, потрібно вирішити проблеми фінансування, управління та модернізації.

Для ефективного розвитку курортів необхідно враховувати потребу в системі фінансування та створенні стимулів для інвесторів, що займаються модернізацією та будівництвом закладів. Важливо забезпечити доступність оздоровчих послуг за прийнятними цінами, контролювати дотримання державних стандартів у лікуванні та медичній реабілітації на курортах, а також створити механізм координації діяльності санаторно-курортних та оздоровчих закладів.

Багато українських клінік намагаються розвивати свій бренд самостійно, не усвідомлюючи, що це може бути занадто витратно та часозатратно для окремого гравця на ринку медичного туризму. Тому для просування бренду на світовому ринку та підвищення популярності створюються асоціації, організовуються міжнародні виставки та конференції, що спільно розвивають бренд країни та підтримують провідних гравців у презентації своїх досягнень на міжнародному рівні.

Україна є перспективним центром медичного туризму завдяки наявності природних рекреаційних ресурсів, висококваліфікованому персоналу та зручному географічному розташуванню. Країна має численні джерела мінеральних вод, лікувальних грязей та озокериту, особливо у Карпатському регіоні, який має великий рекреаційний потенціал завдяки лісовим масивам та мінеральним водам. Лікувально-оздоровчий туризм є одним із найперспективніших видів туризму в Україні завдяки різноманіттю природних ресурсів та сприятливим кліматичним умовам.

Таким чином, попри низку проблем, перспективи розвитку медичного туризму в Україні є досить високими, адже країна має великий потенціал у галузі медицини та туризму. Україна може запропонувати якісну медичну допомогу за доступними цінами, що приваблює іноземних пацієнтів, а також багатий культурний, історичний та природний потенціал, що робить її привабливою для туристів.

3.3.Розробка програми медичного туру «Особлива дитина»

Буковинський центр комплексної реабілітації для дітей з інвалідністю «Особлива дитина» – реабілітаційна установа, цільовим призначенням якої є здійснення комплексу реабілітаційних заходів, спрямованих на створення умов для всебічного розвитку дітей з інвалідністю віком до 18 років та дітей віком до трьох років (включно), які належать до групи ризику щодо отримання інвалідності (для попередження

інвалідності), засвоєння ними знань, умінь, навичок пересування, комунікації, орієнтації в просторі, контролю за своєю поведінкою, самообслуговування, до навчання з метою досягнення і збереження їхньої максимальної незалежності та реалізації особистого потенціалу.

Центр працює у сфері реабілітації з 2007 року.

Цільова аудиторія: Сім'ї з середнім та вище середнього матеріальним достатком, діти яких мають розлад аутичного спектру. Тур розрахований на 10 дітей і їх батьків (обов'язковий супровід). Головна мета туру — розвиток навичок дитини з аутичним розладом для максимальної незалежності в майбутньому.

Програма: Центр проводить повну діагностику та пропонує індивідуальні програми за участю міждисциплінарної команди, що включає:

- Логопед
- Дитячий невролог (кандидат медичних наук)
- Лікар-дієтолог
- Фізичний терапевт
- Дитячі психологи
- Спеціалізація центру:
- Недоношені діти
- Соматично ослаблені діти
- Діти з вадами розвитку
- Діти з ДЦП та руховими порушеннями
- Діти з розладами аутичного спектру та порушеннями поведінки
- Діти з генетичними захворюваннями (синдром Дауна, синдром Едвардса)

Діти із затримкою мовленнєвого та інтелектуального розвитку, табл.

3.1

Таблиця 3.1

Розробка туру «Особлива дитина» по днях

1ий День

Час	Характеристика процедури
21:00	Прибуття до міста
21:30	Трансфер до готелю, заселення
22:00	Відпочинок
8:30	Сніданок в готелі
9:30	Трансфер до МЦ, бесіда з керівником центру
10:00	Перекус
10:30	Загальний збір Клінічне обстеження дитини: МРТ головного мозку (набазілабораторії) Аналіз крові, сечі
13:30	Приєм до дитячого психолога
14:30	Обід
15:30	Консультація с логопедом
16:30	Вільний час, прогулянка містом
21:30	Трансфер до готелю

2 ий День

Час	Характеристика процедури
8:30	Сніданок у готелі
9:50	Загальний збір
10:00	Лекція від дитячого лікаря невропатолога на тему «Як знайти спільну мову зі своєю дитиною»
11:30	Розвиваючі ігри з дитячим психологом
12:30	Консультація з логопедом (групова, за бажанням – індивідуальна)
13:30	Обід
15:00	Підведення підсумків щодо загального стану дитини, результати аналізів, обговорення з батьками.
17:00	Спеціальна екскурсія для дітей з обмеженими можливостями
20:00	Вільний час
22:00	Трансфер до готелю

3-ий День

Час	Характеристика процедури
8:30	Сніданок
9:30	Трансфер до МЦ
10:00	Заключна консультація з дитячим психологом
11:30	Заключна консультація з логопедом
13:30	Вручення подарунків дітям
15:30	Вільний час
19:00	Трансфер автовокзалу

При розробці туру та його просуванні важливо звернути увагу на цільову аудиторію проєкту. Слід зазначити, що враховуючи особливості фізичного/психічного стану дітей, було вирішено обмежити територію залучення потенційних клієнтів лише на сусідніх регіонах з Чернівецькою областю, що викликано певними складнощами перевезення дітей на великі відстані, і таким чином, зосередитися на внутрішньому туризмі.

Висновок до третього розділу

Одним із важливих напрямків для України як внутрішнього так і в'їзного туризму є медичний туризм. Однією із найкращих областей України з метою розвитку ринку послуг відпочинку та оздоровлення є Львівська область, основними її перевагами є специфічний мікроклімат; природні ресурси для здійснення лікування; існування на належному рівні санаторної інфраструктури; високо компетентні медичні фахівці та належна професійна підготовка персоналу; неповторні послуги для здійснення оздоровлення, які надаються у зазначеному регіоні.

Але з метою зацікавленості туриста важливою складовою є існування розвиненої інфраструктури, яка б забезпечила реалізації потреб і нового об'єкту і тих, які вже функціонують в межах даної локації. Відповідна якість транспортного сполучення, відсутність відпочинково-розважальної та низький рівень інженерної інфраструктури курорту.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної роботи було встановлено, що медичний туризм у своєму найширшому розумінні передбачає «подорожі за межі місця проживання з метою отримання медичного лікування, діагностики стану здоров'я, хірургічного втручання або терапії, поєднаних із дозвіллям та відпочинком».

Доведено, що медичний туризм відіграє значну роль для країн, які приймають іноземних туристів. Він сприяє прискореному економічному розвитку країни, створенню додаткових джерел доходу, збільшенню кількості нових закладів охорони здоров'я, а також підвищує загальний рейтинг і престиж країни. Для місцевого населення медичний туризм створює нові робочі місця та забезпечує доступ до якісних медичних послуг і технологій. Крім того, медичний туризм дозволяє країнам з довгими чергами на медичні процедури скоротити ці черги, направляючи пацієнтів в інші країни, де вони можуть отримати необхідну допомогу швидше і, часто, дешевше.

У ході дослідження стало зрозуміло, що сучасний глобальний ринок медичного туризму вже сформувався зі своєю інфраструктурою, яка включає менеджмент, акредитаційні органи, агентства та спеціалістів у сфері медичних подорожей. Незважаючи на фінансові кризи, медичний туризм продовжуватиме розвиватися та впливати на національні системи охорони здоров'я. Лідером на ринку медичного туризму є Азійсько-Тихоокеанський регіон, ринок якого у 2020 році становив 7,79 млрд доларів.

Аналіз функціонування ринку медичного туризму виявив його основні проблеми, найактуальнішою з яких є пандемія COVID-19. Закриття кордонів змусило тисячі пацієнтів відкласти лікування, і медичний туризм став однією з перших галузей, які відчули цей вплив. Відновлення індустрії, ймовірно, потребуватиме найбільше часу.

Проблеми існували і до пандемії: правові питання (складнощі з отриманням юридичних відшкодувань через відсутність підтримки для іноземних пацієнтів у закордонних правових системах), диференціація суспільства (побоювання, що країни, зосереджені на розвитку нових медичних центрів для міжнародних пацієнтів, можуть нехтувати потребами місцевих жителів), обмежений час на лікування та догляд, складнощі післяопераційного догляду і проблема перельотів.

У ході дослідження виявлено, що впровадження інноваційних технологій та підходів у медичний туризм на сучасному етапі значно підвищує якість і ефективність медичних послуг, робить їх більш доступними для клієнтів та сприяє залученню нових пацієнтів. Завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій та цифрової трансформації, у сфері медичного туризму активно впроваджуються такі технології, як телемедицина, віртуальна реальність, штучний інтелект та інші. Використання цих технологій дозволяє знизити витрати на медичний туризм, одночасно підвищуючи якість та ефективність надання медичних послуг.

Аналіз ринку медичного туризму в Україні показує, що в країні є медичні центри та лікарі з необхідними досвідом і технологіями, проте відсутні чіткі критерії якості та зручна інформаційна база для пошуку інформації про послуги та медичні центри. Також не вистачає якісної супутньої інфраструктури та ефективного державного регулювання галузі. Попри це, Україна має потенціал для конкуренції з провідними країнами світу в багатьох галузях медицини.

Україна стикається зі значною кількістю проблем, які ускладнюють розвиток медичного туризму в країні. Зокрема, серед цих проблем можна виділити недостатню регуляцію діяльності на державному рівні, недостатнє матеріально-технічне забезпечення, відсутність єдиних стандартизованих навчальних програм у галузі медичного туризму та відсутність організованих масових навчальних турів за кордон для

підвищення кваліфікації лікарів та медичного персоналу, задіяних у медичному туризмі. Незважаючи на ці проблеми, Україна має значні можливості для розвитку медичного туризму та створення національного ринку медичних туристичних послуг. Перспективні кроки включають створення кластерів медичного туризму та впровадження державно-приватного партнерства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вахович І. М. Фактори розвитку регіонального ринку медичного туризму в розвинених країнах світу. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/vahovych.htm (дата звернення: 17.04.2024).
2. Гапоненко Г.І., Євтушенко О.В., Шамара І.М. Туристичний ринок в Україні: тенденції та приховані можливості. Український журнал прикладної економіки. 2020. Том 5. №1. С.64-72. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-8>
3. Гапонова Е. О. Ринок медичних послуг в Україні: проблеми та протиріччя. East European Scientific Journal. Warsaw.Poland.2016. Vol. 3. № 2 (6). Р. 24–26.
4. Гнедик Є.С. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. Підприємництво, господарство та право. 2019. № 3. С. 80-86.
5. Гнедик Є.С. Медичний туризм як вид господарської діяльності: проблеми нормативно-правового визначення. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Том 2. С. 18 – 22.
6. Гнедик Є.С. Угода про асоціацію між Україною і Європейським Союзом як інструмент правового реформування у сфері медичного туризму. Угода про асоціацію як інструмент правових реформ в Україні: зб. ст. та тез наук. повідомл. за матеріалами міжнар. конф. (Харків, 23 жовтня 2017 р.). Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Проект ЄС «Підтримка впровадж. Угоди про асоц. між Україною та Європ. Союзом». Харків: Право, 2017. С. 37-41
7. Давиденко І.В., Михайлюк О.Л. Механізми державного регулювання кластерної політики у туристичному бізнесі України. 2019. № 3(20). URI: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/2186>
8. Дементєєв Т.В. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Проблеми і тенденції розвитку сучасної економіки в умовах

інтеграційних процесів: теоретичні та практичні аспекти. Херсон: Вид-во ФОП Вишемирський В.С. 2019. С.430-431.

9. Діденко К. Д., Жученко В. Г. Медичний туризму в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2016. Вип. 16. Ч. 4. С. 101–105.

10. Дудник І.М., Борисюк О.А. Регіональні системи туристичних послуг: методологічний аспект. – Регіон – 2019: стратегія оптимального розвитку: міжнародна науково-практична конференція, 16-17 жовтня 2019 р.– Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2019р. С.26-29.

11. Казакова Н.А., Марушева А.А., Прав Ю.Г., Гулаг А.О. Напрями розвитку медичного туризму в Україні та його вплив на економіку. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 63. С. 5-22.

12. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм. Теорія і практика : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018, 96 с.

13. Медичний туризм в Україні: можливості vs реальність. VZ Ваше здоров'я: веб-сайт. URL: <https://www.vz.kiev.ua/medychnyj-turyzm-v-ukrayini-mozhlyvosti-vs-realist/> (дата звернення: 20.03.2024).

14. Михайліченко Г.І. Розвиток туристичного продукту лікувально- оздоровчого та медичного туризму України. 2020. №2. С. 3-10 URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2020/4.pdf

15. Галасюк С. Концептуальні підходи до визначення терміну «лікувально-оздоровчий туризм». Економіка та суспільство. 2023. №47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-8> (дата звернення: 10.01.2024).

16. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

17. Yamnenko T., Zmievska A. Legal regulations of medical tourism in ukraine. Scientific Works of National Aviation University. Series: Law Journal

"Air and Space Law". 2022. 4(65), 140–144. URL: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.65.17050> (дата звернення: 17.01.2024).

18. Паньків Н., Крупіна А. Тенденції розвитку медичного туризму в умовах глобалізації (на прикладі Туреччини). *Development Service Industry Management*. 2023. (1), 25–49. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2023-1\(4\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2023-1(4)) (дата звернення: 10.02.2024).

19. Полстяной А. О. Сучасний стан, тенденції та проблеми розвитку медичного туризму в Україні. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків. 2019. Вип. 4. С. 5-22.

20. Про курорти. Закон України. Відомості Верховної Ради України від 15.12.2000 р.

21. Eurostat. URL : <http://ec.europa.eu/eurostat/> (дата звернення: 17.01.2024).

22. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. Офіційний вісник України, 2017. № 26. Ст. 752.

23. Про туризм. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>

24. Михайлюк О.Л., Сухіна Л.В. Перспективи розвитку медичного туризму в одеському регіоні. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>. (дата звернення: 11.03.2024).

25. Українська асоціація міжнародного туризму. Ukrainian Association of Medical Tourism. URL: <http://www.uamt.org.ua> (дата звернення: 17.04.2024).

26. Холявка В.З., Лешко Х.С., Мочульська О.М., Кухтій А.О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. Тернопіль. 2019. №1. С. 27-28.

27. Didenko, K. D. and Zhuchenko, V. H. Visnyk Khersons'koho derzhavnoho univers. Medical tourism in Ukraine: current state and prospects for development. 2019. №4. P. 101–105.
28. Gill, S. & Sumant, O. Global Medical Tourism Market. Global Opportunity Analysis and Industry Forecast, 2018–2025. URL: <https://www.alliedmarketresearch.com/medical-tourism-market>.
29. Katalin Kiss. Analysis of Demand for Wellness and Medical tourism in Hungary, Scientific Papers. URL: http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/147415/2/9_Kiss_Analysis_Apstract.pdf
30. Market Tourism Market – Growth, Trends, Covid–19 impact and forecast (2021–2026). URL: <https://www.mordorintelligence.com/industryreports/medical-tourism-market>
31. Medical Tourism Index 2020-2021. International Healthcare Research Center. URL: <https://www.magazine.medicaltourism.com/medical-tourism-index-infographic>
32. Gutorova N., Pashkov V., Harkusha A. Virtual/Augmented Reality Software in Medical Rehabilitation: Key Legal Issues. Acta Balneologica. 2018. TOM LX N 2 (152). P 119 – 124.
33. The International Travel Journal. URL: [https:// www.imtj.com/](https://www.imtj.com/)
34. UNWTO (2024), International Tourism Highlights, 2024 Edition. 2020. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152>(дата звернення: 17.01.2024).
35. Pashkov V., Harkusha A., Gnedyk Y. Rehabilitation Tourism as a Part of Medical Tourism. Acta Balneologica. 2018. TOM LX. N 1 (151). P. 48 – 53.

ДОДАТКИ

Рейтинг Medical Tourism Index 2020-2021 (International Healthcare Research Center)

Overall MTI Ranking

2. Singapore	76.43		25. Colombia	64.95	
3. Japan	74.23		26. Egypt	64.81	
4. Spain	72.93		27. Malta	64.75	
5. United Kingdom	71.92		28. Brazil	64.35	
6. Dubai	71.85		29. Poland	64.10	
7. Costa Rica	71.73		30. Turkey	63.91	
8. Israel	70.78		31. Morocco	63.80	
9. Abu Dhabi	70.26		32. Bahrain	63.65	
10. India	69.80		33. China	63.47	
11. France	69.61		34. Greece	63.45	
12. Germany	69.29		35. Saudi Arabia	63.32	
13. Oman	69.03		36. Jordan	63.26	
14. South Korea	68.81		37. Panama	62.77	
15. Czech Republic	68.32		38. Tunisia	61.78	
16. Taiwan	67.93		39. Qatar	61.13	
17. Thailand	66.83		40. Jamaica	60.74	
18. Italy	66.75		41. Russia	60.17	
19. Dominican Republic	66.32		42. Mexico	59.47	
20. Argentina	66.26		43. Lebanon	57.14	
21. Portugal	65.96		44. Guatemala	55.04	
22. South Africa	65.82		45. Kuwait	54.84	
23. Hungary	65.69		46. Iran	44.38	
24. Philippines	64.99				

